

Handwritten text in a cursive script, possibly a list or inventory, including the number '609' and the name 'Luther'. The text is partially obscured by water damage and is difficult to read in full.

K. VII. 88.

DE
7
Amabili Eccle-
siae Concor-
dia:

DES. ERASMI ROTE-
RODAMI, THEOLOGI ILLIVS
ter maximi, Libellus uerè aureus:
ac diuinæ uirgulæ instar, ad resti-
tuendam Ecclesiæ pacem hoc no-
stro nimis exulcerato seculo,
pijs omnibus ample-
ctendus.

HIER. 29.

*Querite pacem ciuitatis ad quam transmigrare
uos feci, & orate pro ea: quia in pace il-
lius, erit pax uobis.*

BASILEAE.

ca 1560
B. ...

DE
Amabili Eccle
siae Concordia

DES ERASMI ROTTER
DAMIENSIS THEOLOGICI
ET MAXIMAE BELGAE URBS
AC DIVINAE REGULAE INSTAR
IN QUAM FIDELITER PACIFICAE
SIC OMNIA EXULTANTIS
SIC OMNIBUS ANTE
FUNDUS.

Quae sunt...
vultu...
Intra...

W A L L E R E

LEONHARDO AB

HARRACH, RORAVVIAE

REGVLO, DD. AVG. & CAESARIS

Senatori, Rom. Regis Cubiculario pri-

mario BASILIVS IOANNES

HEROLD S.

Mnibus quidem homini-
bus tam bonis quàm ma-
lis, LEONHARDE heros
sapientissime, diuina po-
tètia in creatione uniuers-

si ut sapientiæ plena: sic quoq; propter
supercoelestem illam unitatem, coelestè
concinnitatem, atq; terrenorum tantã
temperiem, imò propter discordem il-
lam concordiam, illustrior multo & ad-
mirabilior apparet. Ob hanc ipsam quo-
que si non satis digna, omnes tamè qua
possunt maxima laude, gloriam & om-
nipotentiam Dei illius magni, ut debèt,
sic meritò, animo, uoce & gestibus eue-
hunt. Quis enim negaret, hac una nobis
in terris, æquè ac in cœlis, foelicitatis
summe præsidium repositum esse? dum
superiores illas influentias per uices

a z suas

4
suas benignè agere, ordine inferiora ista
incrementa iusta recipere uidemus. dū
sentimus, quod impar numero, uolunta
te par sacrosancta Deitas, dilectione, re-
dēptione & cōsolatione mortale huma
nū gen^o, immortalitate quadā cōdonet,
instauret atq; perennet. Hic tamē sensus
boni, hęc nostris semper obuersans ocu
lis bonitas, nescio quo malo, qua' ue fu-
ria, hoc nostro seculo subducatur con-
templationi, ob id maximè malè sibi cō
sciorum animorum. Lippitudo certè
hęc est, atq; humana calamitas, ad radi
os bonitatis Dei cæcutiens: cū tamen
semper Epidaurio illo dracone & uigi-
lantior & acutior sit ad id, quòd sese in
summo, medio, infimo' ue exerit ambi-
tiosum, uarium & ferum, id est cōfusio-
nis, malorum & perniciei plenum. Pa-
radiso eiectus Adamus, dum dijs simi-
lis esse cupit, testis esse potest, quantam
amiserit tranquillitatem, & quam uerā,
dum ambitiosè inhiat noticię. Testis Ar-
rius, & eiusmodi farinae homines, qui
incertitudine totum orbem terrarū in-
tricarunt, dum Christi oraculis, patrum
sentētijs repudiatis, imaginaria sua som-
nia

nia curiosioribus inculcare nituntur.
 Testes & hæc nostra tempora, per totos
 iam quadraginta & amplius annos ty-
 pho inani erectiora, concertationibus
 fœdis dilacerata, atq; tot tantisq; malis
 exercita, non magis quàm ad exitium
 extremum acerbitate animorum obfir-
 mata. Tot autem plagis, licet quorundã
 stupor ad sensum boni conuerti neque-
 at: spem tamen aliquam subesse mihi
 persuadeo, nonnullorum innatam erga
 res diuinas & Remp. Christianam deuo-
 tionem, ad resipiscẽtiam excitari posse,
 dictis uidelicet & scriptis diuinorũ ho-
 minum, qui pacem, discipulorum Chri-
 sti symbolum, amplexi, quibus illa in-
 stauraretur, coiretq; diuaricata & in-
 terrupta, ingenio & labore assiduo do-
 cere annisi sunt. Inter quos ROTERO-
 DAMVS ille magnus, ERASMVS dico
 Maximus, honorificentissima nominis
 præfatiõne numerãdus uenit: cuius libel-
 lus de AMABILI ECCLESIAE CONCOR-
 DIA, nunc editur. Si quis dicat, Hui to-
 ties? iterũ dico bonus, multo melior, &
 optimus, nec unquã satis editus, posthac
 quoq; sæpius & in Reip. Christiane ne-
 cessitate

cessitate, semper ac ubiq; edendus, & le-
 gendus sedulo. De authore nihil dicam,
 qui etiam oblatrantibus emulis, postpo-
 nendus nulli, anteferedus multis. Id au-
 tem me ritè facere probè necesse habeo,
 quod tibi hunc inscribā LEON HARDE
 heros pientiss. cuius maiores, originib.
 iā multis seculis habiti sunt, illustres, re-
 ligione, fide & cōsilio clarissimi. Quiq;
 Genti Austriacæ, familiæ nempe Orbis
 Imperatrici, Ecclesiæ & Reip. Christia-
 nę columini, consilijs pacificis, factis il-
 lustribus, laboribusq; indefessis adiun-
 cti te cum nobis genuerunt, quem hac
 ætate meliorem fingere nequiuissent,
 neq; utiliorem rebus desperatis exopta-
 re. Nihil auribus tuis, multo minus meo
 affectui dabo, orbis uerò comproba-
 to testimonio D. IMP. FERDINANDVM
 P. F. AVG. adductum rationibus tuis,
 hac in tanta temporum iniuria, ut sem-
 per quę saniora, quę trāquilliora, quę de-
 niq; mitiora sequeretur. atq; hodie OR-
 BIS AMOREM MAX. CAES. NOBILISS.
 cuius aula sacrariū & exemplar pietatis,
 continentiaē & moderationis existit, in
 cubiculum suum te accersuisse, non tan-
 tum

tum ut & dictorum & factorum ipsius
 testis, sed & consiliorum director esses
 integer & incorruptus. Est aut norma ac
 regula, ad qua omnis conditiois, omnis
 sexus homines uita sua dirigere debet,
 in Ecclesie, pax Ecclesie Christiane na
 ipsum Seruatorem nostru IESVM CHRI
 STVM, enixe implorare Patrem audi-
 mus, ut sui unum sint, quemadmodum
 ipse cum Patre unus est. Pacem suam no
 bis ultrò exhibet, relinquit nobis pacem
 suam: quam scientia inflatorum homi-
 num, ambitionum contentione, tam
 diu nobis surrepta conuerimur: quam
 uindicari iterum & reuocari posse, mul-
 ta nobis promittunt bonorum uota: in-
 primis calamitas publica, deinde, sanio-
 ris consilij magistra & indagatrix, defa-
 tigata iam diu contentionibus & prope
 modu euersa Resp. Pollicetur idem AVG.
 & CAES. necno & aliorum Principu ex-
 perientia & pia cura: quam LEONHARDE
 heros integerrime, hac quoq; tanta oc-
 casione, prudentia iuuare, autoritate
 confirmare, fide deniq; tua adaugere
 proculdubio studes: ac, ut debes, excita-
 re indies magis atq; magis potes: prefer-
 tim

tim si tuis auspicijs Libellus iste, magna incuria Reip. addictorum hominum haetenus neglectus, maiori iniuria à quibusdã sciolis traductus, maxima attentione & iudicio sano legatur. Id autem futurum nihil diffido, cum boni omnes optima te, ac Reip. utilissima tractare non ignorent: & ipsa re experturi sint, ERASMI doctrina, HARRACHI diligentia, pacem & tranquillitatem Ecclesiae postliminio rediisse: qua una & Authori huius scripti, & tibi eius Defensori, gloria, ultra summum bonum Christiano homini propositum, insequentium seculorum admiratione & imitatione cedit:

Vale.

9
DES⁹ ERASMVVS

ROTERODAMVS, CLA-
rissimo uiro Iulio Pflug S. D.

VANTOPERE te pigeat ho-
rum semper in peius gliscentiū dis-
sidiorum, quātoq; pectoris ardore
suspires pijs omnibus optabilē Ec-
clesiæ cōcordiā, Iuli uir ornatissime, satis arguunt
tot tuæ ad me epistolæ, semper eandē occinētes cā-
tilenam: magnaq; instātia efflagitantes, ut huius tē-
pestatis me sedatorem præbeam. Quod quū tu ni-
hilo uerecundius facias, quā si iubeas Pygmæum
Atlantis uice sustinere cœlum, tamen à me nullā
admittis excusationem. Erras tu quidem, mi Iuli,
uehementer ignorantia mei: uerū hic error quo
maior est, hoc magis declarat insignem tuam pie-
tatem erga Dei domum, in qua tu nō infimum te-
nes locū, tenes q; ob eximias uirtutes tuas meritis-
simò: quibus hoc decentius ornaris, quòd hinc nul-
lum omnino tollis supercilium, sed agnoscis Domi-
ni munificentiam. Quales uiros si multos haberet
respub. Christiana, aut hi tumultus non extitiss-
sent, aut iam pridem essent consopiti. Ipse uerò sic
inter sacrum, ut aiunt, & saxum constrictus, ut
quod flagitas nec recusare per te liceat, nec ex me
prestare ualeā, medium quiddam reperi, quo te
posthac

a s

posthac

post hac utar aliquanto placatiore. Tractavi Psalmum LXXXIII, in quo diuinus ille Spiritus mirè nobis commendat Ecclesiæ concordiam. Non parum iuuat hortator in hoc sanè negotiorum genere, in quo bona pars facti est propensa uoluntas, cui nunquam deesse solet benigni numinis præsidium. Quod si Christus & illud largiri dignetur, ut Ecclesiasticæ pacis amor, quo tu tam insigniter flagras, omnium animos corripiat, breui futurū est, ut nec tu flagitando, nec ego recusando sumā inane operā, sed uterque alteri gratulemur. Verūm à Psalmo nō te remorabor diutius. Datum

Friburgi, pridie calendas Augusti:

M. D. .XXXIII.

DES ▶ ERASMI
 ROT. DE AMABILI EC-
 clesie concordia Liber.

SALVVM octogesimum
 tertium ob id selegimus enarrā-
 dum, quòd in eo Spiritus san-
 ctus, multis argumentis, ma-
 gnāq; tū euidētia tum uehemē-
 tia, nobis speciosam illā ac beatā concordiam com-
 mendat: qui sermo quūm omni tempore salutaris
 est atque utilis, tum uerò hoc seculo sectarum fera-
 cissimo, uidetur ita necessarius, ut non alio magis.
 Quisquis igitur diligit pacem illam, quæ iuxta be-
 atum Paulum exuperat omnem sensum, quæq; so-
 la custodit & ab omnibus malis tuetur corda &
 corpora nostra in pacificatore Iesu Christo domi-
 no nostro, ad hanc auditionem aures animosq;
 attentos adferat. Titulus nonnihil habet scrupu-
 lorum: sed his quanta poterimus breuitate discus-
 sis, ad pulcherrimi simul & amoenissimi spectaculi
 contemplationem alacriores ingrediemur. Ti-
 tulus igitur in codicibus nōnihil uariat: siue id ac-
 cidit scribarū studio, siue sermonis Hebraici am-
 biguitas hāc nobis peperit uarietatem. Septuagin-
 ta sic reddidere: In finem, pro torcularibus filijs
 Core,

Core, Psalmus. Hieronymus hoc pacto: Vincenti
 pro torcularibus filiorum Core Psalmus. Quum audis
 In finem, intellige Psalmum tractare de Christo,
 qui finis, hoc est perfectio legis est omni credenti.
 Nulla est enim uera perfectaque iusticia, nisi per fi-
 duciam synceram erga illum, qui solus fide purifi-
 cat corda mortalium. Quum audis Vincenti, siue
 Pro uictoria: protinus in mentem tibi ueniat illud
 Rom. 10. Paulinum, Neminem assequi beatam illam coronam
 glorie nunquam marcescentis, nisi qui legitime
 certauerit. Quidam ex Hebraei sermonis peritia
 submonuit, pro Vincenti, potuisse uerti, Effunden-
 ti sanguinem: ut non leuem & incruentam pugnam,
 sed acre prelium, & ut Graeci dicunt ἀσπονδου
 πόλεμου intelligas. Quum enim qui huic mili-
 tant mundo, toties sua corpora telis hostium obji-
 ciant, suamque uitam ambigui Martis aleae commit-
 tant, ut supplicationem, ouationem, ut etiam trium-
 phum assequantur, eumque ridiculum uerius ac lu-
 dicrum quam speciosum, quem nemo uir grauis
 absque risu uidere posset, cuius uniuersa pompa
 uno circumagitur die: quid non facient Christi mi-
 lites, ut aeternum illum triumphum assequantur
 in coelis? Quanta nunc est gloria martyrum, qui
 suum effundendo sanguinem, per fidem uicerunt
 regna, operati sunt iusticiam, & adepti sunt bea-
 Heb. 11. tas promissiones? Quorum encomia per uniuersum
 sum

ECCL. CONCORDIA. 13

sum resonant orbem, & angelis applaudentibus
 sempiternum cum duce suo Christo triumphum a-
 gunt in cœlesti Hierosolyma. Quanquam & hi
 qui Paulo auscultâtes, amore Christi mortificant
 membra sua, quæ sunt super terram, libidinem, a-
 uariciam, iracundiam, aliosq; id genus affectus, spi-
 ritui reluctari solitos, non incruento bello uincunt
 Satanam. Iam & in ipso Psalmo fit mentio taberna-
 culorum, siue tentoriorum: quod militiae uerbum
 est. Porro quod in titulo additur, Pro torculari-
 bus, nonnihil torsit diuum Augustinum, eo quod
 in Psalmo nulla fiat torcularium mentio. Itaque
 confugit ad allegoriam. Verum animaduertere
 poterat, Psalmorum titulos interdum indicare ar-
 gumētum ex historia. uelut in Psalmum XXX
 III: Psalmus David, quum mutauit uultum suum
 coram Abimelech, & dimisit eum, & abiit. Inter-
 dum diem festum, quo decantari solet: uelut Psal-
 mus XCI titulum habet, Psalmus cantici in die
 Sabbati. XCII, Laus cantici David in die ante
 Sabbatum. XCIII, Psalmus David quarta Sab-
 bati. Nec oportet historicum sensum reijcere,
 quo locus fiat allegoriæ, quum ille sit huius basis
 & fundamentum: qui cognitus facit, ut aptius tra-
 ctetur intelligentia retrusior ac mystica. Itaque ti-
 tulus propheticus quum addit, Pro torcularibus:
 indicat mēsem septimum, qui apud nos September
 est.

Augustinus
 attactus.

Historia ba-
 sis allegoriæ

September à
Martio septi-
mus.

est. Nam prisci à mense Martio quum, sol ingredi-
tur arietem, faciebant anni initium: & ab hoc nu-
merantibus, quoniam quintus erat is qui pòst di-
ctus est Iulius, Quintilis appellabatur: & huic suc-
cedens Augustus, Sextilis: ac ceteri item usque ad
Decembrem, ex ordine sortiti sunt nomen. Quo-
niam autem mēse Septembri uindemiæ tempus est,
significantius erat, & ad mysterium accōmo-
datius, dicere, Pro torcularibus, quàm mense se-
ptimo. Sic Horatius initium ueris indicans, non
inamœna figura dixit, Zephyris & hirundine
prima. Simul autem indicantur dies festi, quibus
hoc canendi certamen inter prophetas celebra-
batur. Hinc est quod aliquot Psalmorum titulus
habet mentionem Liliorum siue rosarum, uer-
lo. num tempus indicans, & eius temporis festa.
Nam quū Iudeis tria fuerint festa præcipua: Pa-
scha, in memoriam prodigiose transmissi maris: &
Pentecostes, in memoriam legis in monte Sinai
late ac receptæ: & Tabernaculorum, de quo
mox dicemus: primum incidebat in ueris initium,
secundum in uer iam adultum, tertium in au-
tumnium. Nam septimi mensis die XV festum
erat Scenopegiorum, à figendis tabernaculis di-
ctum. Septem enim diebus iuebantur commora-
ri in tabernaculis, in memoriam ueteris historiæ,
quòd ex Aegypto profugi, per uastam & horri-
dant

Lilia in titu-
lo.

lo.

Nam quū Iudeis tria fuerint festa præcipua: Pa-
scha, in memoriam prodigiose transmissi maris: &
Pentecostes, in memoriam legis in monte Sinai
late ac receptæ: & Tabernaculorum, de quo
mox dicemus: primum incidebat in ueris initium,
secundum in uer iam adultum, tertium in au-
tumnium. Nam septimi mensis die XV festum
erat Scenopegiorum, à figendis tabernaculis di-
ctum. Septem enim diebus iuebantur commora-
ri in tabernaculis, in memoriam ueteris historiæ,
quòd ex Aegypto profugi, per uastam & horri-
dant

ECCL. CONCORDIA. 15

dam solitudinem peregrinantes, annis quadraginta habitavit in tentorijs, Deo uiam monstrante, nocte per columnam igneam, interdiu per columnam nubilam: cuius interim beneficio nec potus nec cibus illis defuit, nec uestes aut calciamenta detrita sunt. Quo tempore & templum ipsum erat tabernaculum, mansitq; donec Solomon extrueret magnificum illud templum Hierosolymis, ipsis etiam ethnicis uenerabile. Huius tam benignæ numinis prouidentiae ne uel ipsi possent obliuisci, uel ad eorum posteros non perueniret tanti miraculi noticia, iussi sunt quotannis circa uindemiae tempus Tabernaculorum festum agere per dies octo, id'que mense Septimo: qui quodam modo sic in mensibus est Sabbatum, quemadmodum Sabata uaria in diebus dies septimus, in annis septimus annus, qui terris quoque suum dabat ocium, in annorum hebdomadibus, Iubileus, septem annorum complectens habdomadas. Ex his ergo Septimi mensis octo diebus, primus erat Sabbatum, utpote tertiæ hebdomadis initium: & item octauus, quartæ hebdomadis initium. Vterque ieiunio & ocio peragebatur. Cæteri qui inter hos intercedebāt, sacrificijs, hymnis, gratiarum actione & gaudijs solennibus transigebantur. Octauus tamen dies uelut noui festi principium erat: uidelicet coetus siue collectæ, quod tum præter impendia sacrificiorum ac dono-

Sabata uaria

ac donorum nonnihil à singulis colligeretur in sumptus tabernaculi. His de rebus tractatur Leuit. XXIII, & Numerorum XXIX. Proinde quanquam in titulo non est expressa mentio tabernaculorum: est tamen tacitè comprehensa, designato mense, quo Scenopegiorum festum celebrabatur, collectis iam omnibus terræ frugibus. Mensis autem ille fermè totus festis & sacrificijs peragebatur, quo simul & Leuitis prouideretur: & populus agnosceret se, quicquid terra produceret, diuinæ munificentiae acceptum ferre debere: ut nec ad luxum abuterentur, si quando annona prouenisset largior: nec desponderent animū, si quis annus extitisset sterilior, ab ipsis admoniti tabernaculis: quòd quum per steriles arenas ac sitiētes facerent iter, Dominus non passus sit illis quicquam deesse, sed manna demiserit è cœlo, aquam effuderit è petra. Nam quī fieri possit, ut qui sic uestit agrestia lilia, qui pabulum suppeditat passerculis, sinat famulos egere necessarijs, præsertim quum piorum sobrietas paucissimis sit contenta? Quo turpius est, quòd hodie Christiani quidam, ubi diuina benignitas uberiorē annonam effudit, non ad gratiarum actionem, non ad liberalitatem in sacerdotes & pauperes, sed ad lasciuiam, luxū ac libidinem conuertuntur. Contrà, si paulo malignior fuerit prouentus, tum obliti superioris abundantiae

dantiæ ac de futura diffidentes, intendunt rerum
 precia, contrahunt manus in egenos, accidunt quod
 debetur sacerdotibus, frustrantur creditores. Quã
 to dignius erat ijs qui Christi titulo glorian-
 tur, ut quo parcior fuerit anni prouentus, hoc
 effusior esset diuitum in pauperes benignitas.
 Non enim Deus in hoc dedit messem uberio-
 rem, ut in tuis horreis frumenta computrescerent: sed
 ut quod superest, in usus pauperum dispensare-
 tur. Ita fieret, ut superiore fertilitate uideare
 non indignus, & insequentibus annis maiorem
 Domini liberalitatem promerearis. Porro festum
 illud Tabernaculorum quod olim à Iudæis celebra-
 batur, τῷ πινῶς designasse celebritatem Ecclesiæ
 catholicæ, non obscure declarat propheta Za-
 charias capite XIII: Erit ruina qua per-
 cutiet Dominus omnes gentes quæ non ascende-
 runt ad celebrandam festiuitatem Tabernacu-
 lorum. In eodem capite fit mentio torcularium:
 ut huius psalmi argumentum ex eo prophete loco
 sumptum uideri possit, aut contra. Illud uigilanter
 annotatum est, ab Hieronymo, tres esse Psalmos
 quorum titulus meminit torcularium. Octauus, qui
 inscribitur Dauid: Octogesimus, qui inscribitur
 Asaph: & hic octogesimus tertius, qui inscribitur
 filijs Core. Quibus & hoc commune est, quod o-
 mnes meminere uictoria. Ogdoas autem resur-
 rectionis

Ogdoas uic-
 toria.

Tres homi-
nis dies.

Lasciuie in
nindemijs.

rectionis gloriæ dicata est. Hic est enim dies quem
fecit Dominus à mortuis resurgens, in quo iube-
mur letari & exultare tripudijs spiritualibus.
Nam ubi resurrectio, ibi uita est. Vita autem est
innocentia, quemadmodum peccatum mors. Pri-
mus igitur dies plausibilis erat hominis ad ima-
ginnem dei conditi, de quo tractat Psalmus octa-
uus, ostendens hominem ita conditum, ut ange-
lis esset proximus. Secundus erat hominis per le-
gem ad innocentiam reuocati, quod indicat Og-
doas decies multiplicata, Decalogum figurās. Hic
tertius ostendit hominem per Euangelij gratiā eò
perfectionis euectum, ut licet corpore degeret in
terris, per fidem tamen ac spem conuersationem
haberet in cœlis. Eoq; decem ogdoadibus addi-
tur ternio, quod per Euangelicam lucem mun-
dus uniuersus cognouit dilucidè mysterium sacræ
Triadis. Patrem nouerāt & Iudæi: sed posteaquā
filius assumpta natura humana in terris uisus est,
& cum hominibus uersatus est, moxq; receptus in
cœlum, emisso cœlitus spiritu innouante linguas
ac mentes omnium, tum demum dilucidè mundus
agnouit, in tribus personis unum Deum, & in ea-
dem natura diuina tres personas, Patrem & filiū
& spiritum sanctum. Quoniam autem gentes so-
lent uindemias prophanis & impijs ritibus in ho-
norem ridiculi Bacchi celebrare, in compositis lu-
dis, inde-

ECCL. CONCORDIA. 19

dis, indecoris saltationibus, & obscenis uerbis la-
 sciuentes, cuius insanie dolemus in hodiernum us-
 que diem nonnulla conspici uestigia: Moses publi-
 cam leticiam ad religiosam gratiarum actionem,
 petulantes motus ad propheticas saltationes (nam
 & Dauid in honorem Dei ante arcam saltasse legi-
 tur) impios hymnos & impudicos sermones ad
 mysticos Psalmos conuertit: effecitq; ut impurus
 cultus, quem alie nationes demonibus exhibebat,
 in ueri Dei cultum uerteretur. Habebat & gentes
 in his festis sua certamina, in quibus homines paru-
 sobrij, facie fecibus oblita de plaustris ridicula car-
 mina iaciebant in obuios: uictori premium erat hir-
 cus dignum (ut aiunt) patella operculum. Hic in-
 ter prophetas erat certamen, plenu religionis ac
 reuerentie: unde psalmi complures in titulis ha-
 bent Pro uictoria. Tale certamen & Apostolorum
 temporibus erat in cætibus Christianorum: Vnus
 loquebatur linguis, plures propheta officio fun-
 gebantur. Nec hic feruebat indecora contetio: sed
 si cui alteri fuisset reuelatu, prior tacebat. Nec ui-
 ctus sibi displicebat, sed gratias agebat spiritui,
 qui per alium hoc docere uoluit quod ipsum fuger-
 rat. Nec uictor efferebatur animo, sciens totu hoc
 esse diuini spiritus energiam, qui cuique diuidebat
 sua dona prout uolebat. Tale canendi saltandi que
 certamen erat inter hos Prophetas. Hoc exemplo

Certamen
 prophetaru.

Admonitio
 salubris.

b 2 nos

nos erudimur, ut siue laboramus & affligimur aduersis, siue rebus prosperioribus delinimur, omnia in gloriam Dei faciamus. Nunc complures Christiani tantum in morbis, bellis, alijs ue periculis Deum inuocant, & ita distinguunt tempora, ut tristitia secent Deo, letiora tribuant Satanae. In funere charorum uideas aliquam pietatis speciem: in nuptijs, in uictorijs, in conuiujs, nullum Christianae mentis uestigium. Existimant abunde satisfactum Deo, si per tempus quadragesimae paulo uiuant seuerius: sed imminente quadragesima, quam irreligiosa licentia? rursus exacta ea, ferijs Paschalibus quanta auiditate reditur ad intermissas uoluptates? Atqui decebat Christiana gaudia non minus habere religionis, quam luctum. Quam diu uersamur in his tabernaculis, sunt uariae rerum uices. Est tempus nascendi, & est tempus moriendi: tempus nubendi, & tempus abstinendi a nuptijs: tempus gaudendi de natis liberis, & tempus lugendi defunctos liberos: sed Christianis nullum oportet esse tempus uacuum a pietate. Sub festum diem celebretur ieiunium, sed religiosum: festus dies requirit leticiam, sed spiritualem. Illic nonnihil contristamur, sed secundum Deum: hic letamur, sed coram Domino. Quemadmodum de gaudijs euangelicis loquens Esaias cap. IX ait, Letabuntur coram te, sicut qui letantur in messe. Bene letantur, qui

Gaudium coram Domino
quod

ECCL. CONCORDIA. 21

qui letantur coram Deo, qui pura conscientia illi pro tristibus pariter ac letis gratias agunt. At qui leticie temporibus, aleæ, temulentie, turpiloquijs & scortis indulgent: coram mundo fortasse letantur, coram Deo insaniunt. Sed his forsitan diutius immoramur, quam sat est, utinam & sine causa. Absoluamus igitur auli mysterium. Octauus Psalmus inscribitur David, quæ uox Hebræis sonat manu fortem: Octogesimus Asaph, quæ sonat congregantem: hic octogesimus tertius, filijs Core, hoc est caluarie. iuxta sensum retrusorem, tribus nominibus idem Christus significatur. Ille condidit hominem rectum: pater enim per filium cōdidit uniuersa, quæq; in coelis, quæq; in terris. Id nemo potest nisi omnipotens. unde Paulus scribens Hebræis, filium appellat uerbum uirtutis paternæ. Idem hominem collapsum, eoq; deiectum, ut iam comparandus esset brutis animantibus, & similis factus esset illis, ne dicam deterior, recollegit per legem, & donec ueniret plenitudo temporum uelut cancellis inclusit. unde & synagoga uocabulum. & Psalmus Asaph, increpando prouocat ad legis obseruationem. Israel, inquit, si audieris me, non erit in te Deus recens. Denique congregatoris personam ipse Dominus profitetur in Euangelio: Hierusalem Hierusalem quæ occidis prophetas, & lapidas eos qui missi sunt ad te, quo-

David, A-
saph, Core,
idē Christus.

Primus dies.

Secundus.

b 3 ties

Pertius.

Core filij qui

Ps. 61.

malis bo-
ni.

ties uolui congregare te, sicut gallina congregat pullos suos sub alas, & noluisti? Tandem ubi uenit plenitudo temporis, idem factus filius Core, in monte Caluariae sublatus in crucem uniuersum orbem ad congregauit: & in eodem resurgens, deuicto Satana, triumphauit. Hic fortasse scrupulus aliquis tanget animum lectoris, quomodo Christus filius Dei, dicatur filius Core, qui quum esset ex Leuitis præcipuus, ambiit summum sacerdotium: & adiunctis sibi Dathan & Abiron, totam ferè multitudinem concitauit aduersus Mosen & Aaron, sicut refertur Numeri X V I. Cui quotquot pertinaciter adhererunt, partim uiui à terra dehiscente absorpti sunt, partim igni cœlitus emissos absorpti. Sed nihil absurdi habet allegoria. Christus iuxta carnem è gente Iudaica duxit ordinem, pertinaciter rebeli aduersus Deum, de qua queritur per Esaiam prophetam: Extendi manus meas tota die ad populum non credentem, & contradicentem mihi. Rursum in Psalmis: Quadraginta annis proximus fui generationi huic, & semper dixit, Hi errant corde. Quam pertinacem rebellionem exprobrat illis & Stephanus in Actis Apostolorum: Vos semper Spiritui sancto resistitis. Complures autem Psalmi in titulis habent Filios Core, nec ullius tamè nomen exprimitur: quasi satis esset ad illorum laudem dici Filios Core, quum iuxta

commu-

communem hominum sensum ignominia uideatur, scelerati patris & horrendo exemplo damna-
 ti cognomine designari. Quis enim sustineat ap-
 pellari filius aut nepos Iudæ proditoris? Et tamē
 scriptura laudis gratia notat posteros Core, pro-
 genitoris nomine, cuius impietas illustravit filio-
 rum pietatem: qui quum essent arctissimis naturæ
 uinculis astricti seditionis auctori, tamen in illis af-
 fectum naturæ uicit amor religionis. Siquidem ut
 est probabilis coniectura, aut auscultantes Mosi
 resipuerunt, separaruntq; se à patre: aut sic apud
 illum remanserunt, ut impio proposito nequa-
 quam assentirentur. eoq; illo cum suis absorpto,
 filij seruati sunt, ut legis Num. XXVI. Nec ob
 patris scelus à tabernaculi ministerio submoti
 sunt, sed honorifico ianitorum officio functi sunt,
 quemadmodū refertur I. Paralipo. cap. XXVI.
 Insuper & prophetico spiritu præcelluerunt. Er-
 go quum Deus non imputet parentum commissa
 filijs, nisi facta illorum imitentur: iniquè facit ho-
 minum uulgus, qui liberis non aliter exprobrat
 progenitorum scelus ac supplicium, ac si ipsi per-
 petrassent. Tuus, inquit, pater de peculatu con-
 uictus, in crucem actus fuit, & audes hiscere? au-
 des uenire in conspectum hominum? Sed pul-
 chrius est, ex malis prognatos uirtute claros eua-
 dere, quàm si quis bonus nascatur ex bonis. Cæ-

b 4 terūq;

Exprobra-
tio inepta,

terum iniquius etiam faciunt, qui filijs non scele-
ra parentum, sed fortunam aut calamitatem pro-
bri gratia obijciunt. Noui, inquiunt, patrem illius
seruum, aut uidi mendicum. Et qui hæc dicunt, ipsi
sibi ignoscunt, quòd dediti uitijs turpissimam ser-
uitutem seruiunt Satanae, quòd pauperum rabi-
na ditescunt. Ex patre seruo nasci non est turpe:
sed seruire libidini, auaritiæ, cæterisque uitijs, tur-
pissimum est. Mendicare panem si urgeat egestas,
non est turpe: sed egenis non impertire necessa-
ria, ac raptò uiuere, crimen est exprobrabile. Et
qui sibi ignoscunt uera propriaque commissa, pro-
ximis exprobrant alienam fortunam. Quãto Deus
ciuilior erga nos? Non imputat nobis nostra deli-
cta, quorum semel poenituit. Quod facinus exe-
crabilius, quàm fuit Core? Aut quod supplicium
detestabilius? haud illud quidam homine iudice,
qui nonnunquam fallitur, sed Deo. Et tamen huius
filios, sermo propheticus honoris gratia progeni-
toris nomine signare maluit, quàm proprijs uoca-
bulis. Similis inhumanitatis est, quòd qui ex Iu-
daeis progeniti, à parentum impietate conuersi
sunt ad ueram pietatem, contumeliæ causa uoca-
mus Maranos: quum ea gratia plus illis honoris
debeat. Quod si iustum est, maiorum uicia im-
pingere nepotibus, unde nos prognati sumus?
Nonne ex his qui in ueri Dei contumeliam, colue-
runt

runt ligna & lapides? qui martyrum sanguinem
 effuderunt? Sed adrem. Core, Dathan, Abiron, & Seditio & h
 Hon, conati sunt diuidere tabernaculum, quemad ^{refis.}
 modum hæretici ac schismatici semper conati sunt
 Ecclesiã discindere: sed ut in illos præsens ira Dei
 desæuijt, ita qui moniti nolunt ab impijs sectis ac
 seditiosis conatibus resipiscere, hos sine dubio
 manet Gehennæ incendium. Atque in simili re-
 rum statu, oportet omnes esse filios Core, ut
 nec filius contra pietatem adhæreat patri, nec
 frater fratri, nec uxor marito, nec gener socero:
 sed ab impiorum tabernaculis secedendum est, si
 non corpore, certè animorum dissensione: & si
 quid erroris per incogitantiam obrepfit, auscul-
 mus Mosi, & moniti meliora sequamur: quo post
 exantlato huius uitæ labores, in monte Domini bi-
 bamus mustum sempiternæ leticiæ: & concordi-
 ter uiuètes in tabernaculo Dei, quod est Ecclesia,
 recipiamur in coeleste tabernaculum Ecclesiæ tri-
 umphantis. Video me in explicando titulo proli-
 xiorẽ fuisse, quàm proposueram. Ad Psalmum
 igitur properabimus.

Quàm dilecta tabernacula tua Do-
 mine uirtutum.

Abruptum huius Psalmi exordium, declarat im-
 potens animi desiderium. Quod genus est & Psal-
 mi LXXII. Quàm bonus Israel Deus, ijs qui

b 5 recto

Concordia
in bono.

Tabernacu-
la multum &
vnum.

recto sunt corde. Aptius est quod legit Augustinus, Quam amabilia. Græcè est ἀγαπῆτα. Nihil est pulchrius, nihil amabilius, nihil tutius aut firmitus bonorum in bonis consensu: ut contra, nihil turpius, nihil abominabilius, nihil infirmius conspiratione malorum in malum. Habent enim & impij tabernacula sua, quorum & hic Psalmus meminit, & is qui hunc proximè præcedit. Quoniam cogitauerunt unanimiter, simul aduersus te Testamentum disposuerunt. Tabernacula Idumæorum & Ismaelita, & Moab & Agareni, Gebal & Ammon, & Amalech, alienigenæ cum habitantibus Tyrum. Et Psalmus secundus: Principes cõuenerunt in unum, aduersus Dominum, & aduersus Christum eius. Sicut est unica Ecclesia, & tamen Paulus ita loquitur, Sicut in omnibus Ecclesijs doceo: sentiens esse multas distinctiones locorum ac personarum, unicam professionẽ fidei, & sacramentorum communionẽ: ita multa leguntur Tabernacula Dei, quum reuera sit unicum Tabernaculũ uniuersos electos complectens, quoniam omnes in Christo sunt idem. Contra impiorum quoniam in religione ac fidei dogmatibus dissentiant, nullum est commune Tabernaculum: sed impij cum impijs sic dissentiant, ut uarijs quidem modis ac nominibus, sed tamen pari impietate dissentiant à Tabernaculo Dei. Olim Græci & Romani deride-

deridebant Aegyptios, bouem Serapim, & Cercopithecos, atque adeò cepe pro dijs colentes: sed ipsi interim lapides ac ligna, aut in his latentes demones pro uero Deo colebant. Sic Lacedaemonij habebāt sua tabernacula, diuersa à tabernaculis Asianorum. Habebat & Gallia Druidas, propriae cuiusdam religionis magistros, sed cum uera religione pugnantes. Horū typum gessit Dathan, Abiron, & Hon. In suo quisque tabernaculo stabat paratus ad pugnam. Erant inter se diuisi. in hoc concordēs, ut Mosē expugnarent: quemadmodum diuersarum gentium diuersae religiones, inter se discordēs, mira tamen concordia & syncretismo persequēbantur Iudaeos, ac post maiore conspiratione Christianos. Hæreticorū autem dissidia figurabat Core, qui corpore non recessit à tabernaculo Dei, licet animo esset seiunctissimus. Siquidem hæretici affectant uideri ueræ religionis assertores: & quemadmodum ille conabatur Aaron à sacris submouere, ita isti persuadere conantur Catholicæ, doctrinæ sectatores esse tyrannos & hostes Ecclesiæ. Et quemadmodum unusquisque hæresiarcha clamat, hic est Christus, non isthic: ita Core grex dicebat, omnis multitudo Sanctorum est, in ipsis est Dominus. Ante redemptoris aduentum apud Iudaeos Sadducæi & Herodianij habebant sua tabernacula, sed nec amabilia,

Errores uarij & inter se pugnantes.

Hæreses Iudaicæ.

nec spe-

nec speciosa Cæterum iam per orbem diffunden-
 te sese luce Euangelica, quàm multa, quàm abo-
 minanda tabernacula hæreticorum constiterunt
 aduersus tabernaculum Dei? Quis non inhorre-
 scat, si uel legat, quæ turpitudinum scena fuerit
 in tabernaculis Ophitarum, qui serpètem pro Chri-
 sto uenerabatur? Cainorum, qui Cain parricidam
 & Iudam proditorem inter præcipuos habebant
 sanctos? Nicolaitarum, quibus uxores erant com-
 munes. Adamianorum, qui nudi cum nudis scemi-
 nis ad sacra cõueniebant, hac scilicet specie Adam
 & Euam adhuc innocentes è paradiso nobis re-
 presentantes. Et tamen ijdem nuptias auersaban-
 tur. Quæ dogmatum portenta, quæ monstra tur-
 pitudinem peragebantur in tabernaculis Basili-
 dis, Colarbas, Priscille ac Marcionis? Mani-
 chæorum foeda mysteria quis posset absq; nausea
 uel legere, uel recensere? Quis non excretur Sa-
 bellianorum, Arianorum, Eunomianorum blas-
 phemia in Christum, aut in totam potius Trinita-
 tem conuenticula? Quibus præstigijs, quibus tech-
 nis, qua crudelitate conati sunt catholicam ueri-
 tatem obruere? Operæ precium fuerit unum &
 alterum illorum stratagema referre, ut hinc fiat
 coniectura, quantum malitiæ texerunt illa taber-
 nacula. Athanasium inuictum Catholicæ ueritatis
 propugnatorem, quoniam scripturis & argumen-
 tis supe-

Hereses anti-
 que.

Arianorum
 perversitas.

E C C L. C O N C O R D I A. 29

tis superare non ualuerunt, fictis criminibus sta-
 tuerant opprimere. Constantium Cæsarem, mali-
 ciosis suggestionibus sic irritarāt in uirum sanctis-
 simum, ut iusserit apud Tyrum coacto concilio
 cognosci de Athanasio, delegato ad id comite
 quodam à latere suo, qui cognitioni præsideret.
 Duo præcipua crimina intentabantur, mulier uī
 constuprata, & brachium homini defuncto ab-
 scissum in usum maleficarum artium. Conducere
 mulierculam quæ huius tragœdiæ partem age-
 ret, non erat difficile: sed ad probandum malefi-
 cij crimen accersierant Arsenium quendam, olim
 Athanasij lectorem: qui ueritus episcopi quem of-
 fenderat correptionem, ab eo profugerat. Hunc
 diebus aliquot abditum seruarant Ariani, ut cum
 fide mentirentur esse mortuum. Is tamen ut in-
 tellexit, quid in Athanasium molirentur, siue ex-
 horrens facinoris atrocitatem, siue cupiens hac
 occasione cum episcopo suo redire in gratiam,
 noctu clam profugit è latebris, & Tyrum ad A-
 thanasium nauigio peruenit, eiq; rem omnem ape-
 rit. Ibi uir ut insigniter pius, ita mirè solertis
 ingenij, quippe qui iuxta præceptum Domini co-
 lumbinam simplicitatem cum serpentis prudentia
 coniunxerat, iubet Arsenio, ut abdat sese, donec
 in rem præsentem euocaretur: coacto concilio
 prodit mulier, infertur horrendo spectaculo lo-
 culus

culus defuncti, ostenditur brachium hominis re-
 sectum loculo impositum. Horror etiam bonorum
 animos peruaserat. Quis enim crederet illa fin-
 gi à sacerdotibus? Mulier, quæ fuerat edocta
 narrat, se quondam Athanasiū excepisse hospitio,
 & ab eo noctu, quū nihil ab illo metueret, per uim
 fuisse constupratam. Athanasius introductus est,
 ad hæc responsurus. Is qua præditus erat soler-
 tia, submonet Timotheum presbyterum suum, ut
 ipso tacente mulieri respondeat. Sciebat enim se
 mulieri ne de facie quidem notum esse. Quum il-
 la perorasset accusationem, Timotheus Tu ne, in-
 quit, mulier ais te à me ui constupratam? Tum
 illa muliebri peruicacia: Tu, inquit, tu inquam
 illo loco, illo tempore per uim meam pudicitiam
 contaminasti. Erubere quidam, tam facile dete-
 cta mulieris calumnia. Nec tamen absolutus est
 Athanasius, nec ad calumnie poenam uocata mu-
 lier, quòd iidem essent iudices qui accusatores.
 Itum est ad secundum crimen: En, inquit, ipsa
 res loquitur, hoc est Arsenij brachium: quod in-
 quem usum amputaris, tu nobis Athanasi expo-
 nito. Hic simili solertia uir prudens rogat illos,
 num satis nossent Arsenium, cuius hoc esset bra-
 chium. Respondent quidam, se probe nosse Arse-
 nij faciem. Petit Athanasius, ut liceret sibi accer-
 sere quendam, quo ad eam causam haberet opus.
 Conces-

ECCL. CONCORDIA. 51

Concessum est. Introductus est Arsenius, cuius facie nudata: Ecce, inquit, Arsenius uiuus, ecce brachium dextrum, ecce sinistrum incolume: unde uos istud brachium amputaueritis, ipsi narrate: Quid hic expectas? ut Athanasius à causa fuerit expeditus? Imò discerptus erat inimicorum manibus, ni Archelaus Orientis comes, qui & ipse ei concilio præsidebat, uirum sanctum è manibus illorum extractum per occultos meatus dimisisset. Quid autem tergiuersari poterant, tam euidenter confutati? Vociferabantur hominem esse magum, ac præstigijs imponere oculis hominum, nec ullo pacto committendum esse ut talis artifex uiueret. Rursus coacto concilio, perinde quasi legitime conuictus, condemnatur Athanasius. Spargitur per uniuersum orbem scædus rumor, edicto præfectorum imperialium, per omnes latebras terra mari que quæritur uir cælo dignus: propositis etiam præmijs, qui uiuum adduxissent, aut si minus possent, qui mortui caput attulissent. Quid simile iudei moliti sunt in Christum? Imò quis fando audiuit inter Ethnicos facinus execrabilius? Specimen dedi, talia sunt schismaticorum & hereticorum tabernacula. Quid nunc commemorem de Circumcellionum furiosa crudelitate? Quid de Donatistarum uasfricie, technis ac uiolentia? Hæc non ignorant, qui legerunt Augustini de his actis com-

Hæreses rorcentiores.

Actis com-

Etis commentarios. Sed hæc uetusta. Magis deplorandum, quod nostra etiam memoria reperiuntur sunt conuenticula in quibus noctu post decantatas Dei laudes extinctis lucernis, promiscua Venere uiri cum foeminis miscebantur. Sit hoc leue: in quibus matres ultro tradebant suos infantes occidendos, & tã immane facinus hilari uultu spectabant, persuasæ sic interfectos inter præcipuos sanctos habendos. Quæ dementia uidetur ex hæresi quæ narrat̃ φρύγας dicitur traxisse originem, qui Eucharistiam ex farina sanguine infantis macerata conficere solent. Eum minutis punctationibus excipiebant. Quod si puerum cum mori contigisset, pro martyre colebatur. Vides in quæ portenta deuoluantur homines, qui semel deserto Dei tabernaculo, sese manciparunt tabernaculis impiorum. Iam si præstanti forma puellam cum anu deformi componas, & illa uidebitur amabilior, & hæc aspernabilior. Ita propheticus ac spiritualis oculus conferens synagogas Satanæ cum tabernaculo Dei, in quo regnat coelestis illa ueritas, in quo exuberat pax exuperans omnem sensum, in quo feruet charitas fuci nescia, triumphat fides inuisita, in quo uno ore, unaq; anima canuntur laudes Dei, magis erūpit in uocē, Quàm amabilia tabernacula tua Domine uirtutum? Piorum enim concordia coelestis illius Ecclesiæ imaginem nobis representat,

Comparatio
tabernaculo
rum.

ECCLES. CONCORDIA. 33

præsentat, in qua nulla est opinionum dissensio. Iam enim gloriã Domini non in enigmate, sed reuelata facie specularuntur, summa animorum concordia, summa charitas, uno ore eademq; mente Deum hymnis celebrant. Adde huc, quod spiritualis oculus, quem perspicacem reddit lumen fidei, plus cernit quàm oculus corporis. Quid igitur ille uidet præterea? Videt Christum in medio suorum residentem ac benedicentem cœtui suo, quemadmodum ipse pronunciauit in Euangelio: Vbicunque sunt duo uel tres congregati in nomine meo, ibi sum in medio eorum. Videt angelos protectores ac ministros sanctæ congregationis, magna frequentia summaq; reuerentia uersantes. In tabernaculis impiorum omnia diuersa sunt, in quibus præsidet Satanã, nunquam nocentior quàm quum se transfiguratur in angelum lucis: intersunt impij spiritus ad omne malum instigantes. Ut ne iam commemorem diuersum exitum, quid Core & illi coniuratis acciderit, sciunt omnes. Horribile spectaculum erat terram dehiscere, ac uiua corpora deuorare: aut igni cœlitus emissio, aut fulmine consumpta tot hominum millia. Nam postridie recrudescente populi seditio- ne, quatuordecim millia perierunt incendio cœlesti. Sed horribilius est, & animam & corpus mitti in gehennam. Nec omnino falsum est quod di-

Exitus hæc
scion.

cunt quidam, inuisibilem esse Ecclesiam. Solus enim Deus introspicit corda hominum, ac uerè nouit qui sint ipsius. Multis tamen argumentis sæpe deprehenditur ubi sit Ecclesia Dei, ubi synagoga Satanae. Multorum enim peccata præcedentia sunt ad iudicium. Sed hæc ipsa Ecclesia uisibilis, quæ bonis habet admixtos malos, quantum habet alacritatis ac maiestatis, quoties ad pietatis cultum conuenit? Vbi is cui datum est donum prophetiæ, sincerè tractat ac dispensat uerbum Dei: populus religiosa attentione ac reuerentia auscultat, non ut uerbum hominis, sed ut uerbum Dei: quum interim qui docet, sic afficitur, ut sentias Christi spiritum per os hominis loqui. Interea uidere est præsentem Spiritus energiam in auditoribus. Alij suspirant, alijs erumpunt lachrymæ, alijs hilarescit facies: in summa, dicat omnes transfigurari. Rursum, quum in solenni cultu, suo quisque munere fungitur, alius recitat sacram lectionem, alius decantat laudes Deo, alius orat totius multitudinis nomine, tractat que mysteria, alijs hæc agenti subseruiunt, populus interim religioso silentio ueneratur hæc omnia. Quis hæc spectans nõ fateatur, amabilia esset tabernacula Dei? Itidem quum procedit solennis Ecclesiæ supplicatio decenti digesta ordine, etiam ij qui tantum spectandi gratia prospiciunt, uenerabunda quadam

1. Tim. 5.

Concio Ecclesiastica.

Ritus Ecclesiæ.

quadam alacritate tanguntur. Postremò, omnis legitimus conuentus hominum ad rem honestam habet dignitatem quandam, atque adeò læticiam. Cuiusmodi sunt cœtus discipulorum ad professionem, ut diuersorum hominum ad disputationem publicam. Alcibiades quum primum esset uerba factururus apud populum Atheniensem, sensit animi trepidationem. Eam illi sic exemit Socrates. Rogat, num posset contemnere coriarium aliquem? Respondit, Maximè. Num figulum? respondit, Facile. Num fabrum, aut cementarium? Quum de singulis interrogatus respondisset, apud quemuis istorum posse intrepidè dicere: Atqui, inquit Socrates, ex his constat ille populus quem tu uereris. Quod si per se contemptissimis hominibus ipse conuentus conciliat dignitatem ac reuerentiam: quanto uenerabilior est cœtus piorum hominum, ad cultum Dei uiuentis congregatorum? Tantam autem uim habet chorus unanimiter Deo fidentium, ut prophanos etiam rapiat in admirationem sui, sicut testatur Paulus: Idiotam aut incredulum ingressum Ecclesiam sanctorum, procidere in faciem suam, & adorare Deum, profitentem quod uerè Deus sit in medio suorum. Balaam propheta quidem erat, sed impius. Is tamen, è monte conspectis Israelitarum tabernaculis, coactus est exclamare: Quàm pulchra

Multitudinis
autoritas.

tabernacula tua Iacob, & tentoria tua Israel. Videbat idem felicem illorum mortem, qui perseuerant in castris Ecclesiae. Moriatur, inquit, anima mea morte iustorum, & fiant nouissima mea horum similia. Conspexit horum tabernaculorum pulchritudinem Propheta sanctus, quum exclamat in Cantico graduum: Ecce quam bonum & quam iucundum habitare fratres in unum. Vidit & Petrus, sed tanquam per somnium, quum in monte contemplatus esset Domini gloriam, & audisset Moysen ac Heliam de gloria mortis Dominicae colloquentes: Domine, inquit, bonum est nos hic esse, faciamus hic tria tabernacula. Illic demum vera est concordia, ubi lex & propheta consentientes, Christum noui Testamenti ministrum, non littera sed spiritu praedicant. Hoc nec fit in synagogis Iudeorum, qui legem detorquent non ad Christum, sed ad nescio quem alium messyam, quem tot iam seculis frustra expestant infelices: nec in tabernaculis Manicheorum, qui totum uetus Testamentum ut, non à Deo, sed à Principe tenebrarum proditum reijciunt: Nouum ceu multis locis falsatum suo arbitrio probant aut improbant: denique in nullis haereticorum tabernaculis, ubi Scripturae non ad Christum qui est ueritas, accommodantur, sed ad sensum humanum detorquentur, id enim semper fuit haereticorum proprium.

Detorquere
scripturam
perniciosis-
simam.

prium. Siquidē Priscillianistæ nullius libri uel ueteris uel noui Testamēti auctoritatem reiciebant, sed quum absurdissima docerent, quicquid cum ipsorū dogmatib. pugnabat, falsa interpretatione ad alienum sensum deprauabāt. Verū ut ad Psalmi tenorem redeam, Si tabernacula Dei intelligis, Ecclesiam adhuc in terris militantem, puta hæc dici, uel à catechumeno, uel ab ethnico aut Iudeo resipiscente, uel à peccatore siue hæretico, schismatico-ue redeunte ad cor. Sin de ea parte Ecclesie, quæ iam triumphat cum Christo, puta quemuis pius hominem, cum Paulo cupientem dissolui & esse cum Christo, dicere, Quam amabilia tabernacula tua Domine uirtutum. Abruptum sermonis initiū declarat desiderij magnitudinem à profunda contemplacione proficiscentis. Nec ociosum est, quod adloquens Dominum, dicit Tua. Quicquid in Ecclesia uirtutis, roboris, aut felicitatis est, Domini est, non hominum. Ille gratis sibi redemit Ecclesiam, ille gubernat, ille tuetur aduersus omnes procellas. Et quicumque Ecclesie resistit, non rebellat hominibus, sed Deo. Hoc apertè loquitur per os Zachariæ cap. I I. Qui tetigerit uos, tanget pupillā oculi mei. Et Paulus audit: Saule Saule, quid me persequeris? Rursus quemadmodum in Euangelio agnoscit sibi præstitum quicquid beneficij collatum fuerit uel in infimum Christiani no-

minis professorem: ita quicquid malorum ingeri-
 tur in Ecclesiam catholicā, sibi ingestum esse depu-
 tat. Talem præsidem ac propugnatorem quum ha-
 beat Ecclesia catholica, frustra sunt omnes impio-
 rum conspirationes aduersus illam. Eoq; Psalmus
 addit, Domine uirtutū. Virtutes autem hic appel-
 lat, non ἀγῆσῆς, quæ opponuntur uitijs: sed Δουά-
 μεις, quæ uox sonat Potentiam. Atque hoc cogno-
 mento Sacræ literæ nōnunquā designant Deum:
 ueluti Psalmo XXIII. Dominus uirtutū ipse est
 rex gloriæ, Δουάμωρ. Præcesserat enim, Domi-
 nus fortis & potēs, Dominus potens in prælio. Et
 ueteris Testamenti uoluminibus frequēter appel-
 latur Dominus Sabaoth, quod Hebræis sonat Vir-
 tutum siue Exercituum, quam uocem & hic habet
 Psalmus apud Hebræos. Δουάμεις in mysticis lite-
 ris interdum declarat præcipuos angelos, quorū
 ministerio Deus utitur ad electorū suorum prote-
 ctionem. Hunc exercitū uidit Helizeus, quum pue-
 ro ad conspectum Syrorum exercitū exanimato
 diceret, Noli timere, plures sunt nobiscum quā
 cum illis. Et ad Prophetæ preces aperti sunt oculi
 ministri: mox & ipse uidit montem plenum equi-
 tibus & curribus igneis. Nemo, inquit Christus,
 potest eos de manu mea eripere, quos Pater de-
 dit mihi. Concinit his canticum graduum: Nisi
 Dominus ædificauerit domum, in uanum labo-
 rant

rant qui ædificant eam, &c. Tempore Pauli nec opibus, nec uiris, nec ullis mundi præsijs erat munita Ecclesia, & tamen magna fiducia loquitur: Si Deus pro nobis, quis contra nos? Moxq; Rom. 8. eò fiducia prouehitur, ut quum Ecclesia tot malis undique premeretur, non uereatur dicere: Certus sum quòd neque mors, neque uita, neque angeli, neque principatus, neque instantia, neque futura, neque altitudo, neque profundum, nec ulla creatura alia poterit nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu Domino nostro. Vnde tanta fiducia Paule, inter tot mortes, inter tot pericula & foris & intus urgentia? Vnde isti spiritus, paucis, indoctis, priuatis, tenuibus & oppressis? Ex nobis, inquit, nihil possumus: sed Dominus noster, Dominus est uirtutum. Siue igitur accipias uirtutes angelos, Ecclesie protectores, siue miracula, uterque sensus declarat Ecclesie Dominum prorsus inuictum esse, quum sit omnipotens: ad cuius nutum præsto sunt omnes angelorum legiones, & qui facit mirabilia magna solus, quiq; solus quicquid uoluit fecit, in cælo pariter atq; in terra. Ecclesie primordia miraculis, nõ humanis præsijs inualuerunt. Et quoniam quicumq; piè uiuunt in Christo Iesu, impiorum persecutionem patiuntur, humiles iuxta mundum, ac pauci præ his qui oppugnant: ad consolationem gregis pusilli dictum

c 4 est, Domi-

est, Domine uirtutum. Hic est enim ille qui dicit in Euāgelio, Nolite timere pusillus grex, quia uestrū est regnum caelorum. Et rursus, cōfidite, quia ego uici mūdū. Solus hic potuit alligare fortē, domūq; illius ac supellectilem diripere: Aestimati, inquit, sumus sicut oues occisionis. Quod animal oue imbecillius aut magis imbelle? Sed quid dicit Paulus *Cor. 10.* iā è lupo factus ouis? Arma militiae nostrae nō carnalia sed potentia Deo, ad destructionem munitionum, consilia destruentes, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam Dei, &c. Eodem in loco obiurgat Corinthios, quod quum adhuc essent carnales, ea tantū uiderent, quae erāt secundum faciem, atque è rebus externis aestimantes Apostolos, quod non solum iuxta mundum tenues essent, & humiles, uerumetiam afflicti, contemnerent eos, quum essent spiritualibus opibus ditissimi, spiritualibus armis munitissimi. Ita quorum oculos occupauit huius mundi potentia, quum metiuntur Ecclesiā Christi externa specie, non solum contemnunt eam, uerumetiam abhorrent & auersantur. Tales erant olim qui baptismum in extremae uitae diem studio proferebant, nec nisi tristes ac deplorati ueniebant ad atria domini. At qui spiritualibus oculis cernit gloriam filiae regis ab intus, dicit cum Propheta: Concupiscit & deficit anima mea in atria Domini. Mediocris

ECCL. CONCORDIA. 42

cria bona moderatis affectibus expetuntur, at illa
 quæ nec oculus uidit, nec auris audiuit, nec in cor
 hominis ascenderunt, quæ Deus præparauit dili-
 gentibus se, ingenti desiderio expetantur oportet.
 Hanc desiderij magnitudinem Propheta ex-
 pressit addens: Et deficit in atria Domini. ἐπιθυ-
 μείν uulgare est, sed ἐκλείπειν non est nisi suprâ
 humanum modum desiderantium. Græci λειπο-
 θυμίαν appellant, quum propter uehementem &
 subitum spirituum motum homo destitutus animo
 sibi excidit ad tempus. Eam affectionem aliquâdo
 gignit in homine, uehemens pavor aut admiratio,
 unde stupefactos & attonitos dicimus. Nonnun-
 quam ingens dolor, aut leticia præter spem obie-
 cta, aut amor impotens. Vnde & in prophanis tra-
 gœdijs, Phædra ad Hippolyti cōspectum concidit
 exanimi similis. Et historijs proditum est, mulie-
 rem ad inexpectatũ filij sui introitum, quem acce-
 perat in bello cecidisse, fuisse exanimatã. In eũdem
 sensum usus est hoc uerbo Psalmo CXVIII. De-
 fecit in salutare tuum anima mea. Defecerũt oculi
 mei in eloquium tuum. Huc pertinet quod sponsa
 loquitur in Cantico Solomonis: Fulcite me florib.
 stipate me malis, quia amore languco. Quæ fulci-
 ri postulat, periclitatur ne concidat. Idem enim ac-
 cidit in spiritualibus quod in rebus externis. Re-
 quiritur moderata cognatio inter potentiam &

Defectus spi-
 ritualis.

Apud Seneca-
 cam.

c s obie-

obiectum. Alioqui si quod sensui obijcitur, careat modo, sensum obruit: ueluti sol nulla nube temperatus, si intendas oculos corrumpit uisum, & sonitus immodicus adducit surditatem. Sicut literis eruditorum proditum est, apud Stadisin oppidum, ubi Nilus per cataractas ingenti fragore præcipitat, indigenas nasci surdos. Item illud sæpenumero uidemus accidere, ut qui uehementer intendunt animum rebus supra modum subtilibus inuestigandis, incidant in dementiam. De Aristotele literis proditum est, uerè an falso nunc non excutio, quod postquam ingenium suum diu multumque torserat studio peruestigandi causas, quur mare Euboicum secus quam alia maria septies in die decurreret ac recurreret, neque quicquam proficeret, sese in ipsum abiecit mare, dicens, Quando ego non te capio, tu capies me. Quo minus mirandum est, si qui non contenti credere, quæ nobis tradidit Scriptura, de diuina Triade multa scrutantur, humane mentis captum in immensum excedentia, in delirationem incidunt: ut iam communi quoque sensu careant, qui supra humanum sensum sapere uoluerunt. De quibus uaticinatus est Solomon: Qui scrutator est maiestatis, opprimetur à gloria. De iisdem Esaias: Qui dat secretorum scrutatores, quasi non sint. Sed iam dudum audire cupis, quæ sint ista præclara bona, sensum humanum exuperantia, quæ conspexit hic qui
 tanto

tanto desiderio gestit in atria Domini ingredi, ut
 præ admiratione deficiat animo? An quisquã dignè
 ualeat aestimare, quanta sit dignitas, quantaq; feli-
 citas, hominẽ peccatorẽ ac satanæ laqueis irretitũ,
 per fidẽ ac baptismũ gratis à mancipio diaboli co-
 optari in numerũ filiorũ Dei, insitũ corpori Chri-
 sti, unũ cum illo fieri, ex hærede gehennæ fieri hæ-
 redẽ regni cœlestis, allegi in illud gloriosum cõtu-
 berniũ sanctorũ omniũ qui à condito mundo fue-
 runt, quiq; usq; ad consummationẽ seculi futuri
 sunt, siue in cœlis, siue in terris? Tantus honos, tan-
 taq; beatitudo præstatur catechumenis in atrijs
 Domini, priusquã admittãtur ad penetralia. Nam
 atriũ propriè nobiliũ ædiũ ingressus dicitur: un-
 de serui atrienses, qui atrio præsent. Itaque qui
 fidei oculis perspicit maiestatem domus Dei, quid
 mirũ si ad res diuinas, & humana natura superio-
 res animo deficit, & affectu impotenti raptus sese
 præ desiderio non capit? Horatius homo facun-
 dus, ad Mœcenatem accitus pauca loquitur: idq;
 ut ipse ait, singultim. Nec rarò accidit uiris a-
 lioqui magnis & eruditis, ut in celebri confessu
 pontificum aut principum dicturis uertigo obo-
 riatur, sibi que repente sic excidant, ut quæ men-
 sibus aliquot meditati sunt, proloqui non possint.
 Sed quid illius confessus maiestas ad Ecclesiæ glo-
 riam? Certius autem cernitur oculis fidei, quàm
 oculis

Introitus in
 Ecclesiam.

oculis corporis. Proinde qui frigidi & inuitis similes ueniunt ad baptismum, nondum peruident ad quantam felicitatem recipiantur, eoq; indigni sunt qui potiantur ad quod inuitantur. Age si cui plebeio in tetro carcere marcescenti ueniat nuncius, dicens: Bono esto animo, hodie liber regiam ingredieris, futurus inter aulae proceres, & regi charus: non ne periculum esset ne subito gaudio deficeret, & ne post carceris tenebras, ad regalis domus lucem ac maiestatem admissus ipse sibi excideret? Sed qui carcere, quod barathrū tantetrum est, quā est in quo detinentur, quos Satanas alligauit criminum uinculis? Aut quæ est usquam regia, etiamsi omnium splendorem in unam conferas, quæ cum Ecclesiæ maiestate possit conferri? Quod si meritò reprehendendi sunt, qui tantā gratiam segnes ac languidi accipiunt, quanto iustius culpandi sunt, qui in huius regie penetrabilibus sorditè & incompositè uiuunt? Arbitror & in ipsis Prophete uerbis aliquid latere mysterij: non dicit ego defeci, sed, Anima mea defecit: nec ait, ego exultaui, sed, Cor meum & caro exultauerunt. Animæ uox in literis Sacris interdū humanum quiddam & infirmius sonat. Veluti quum Paulus loquitur Corinth. *ἄψυχός*, hoc est, animalis homo nō recipit ea quæ Dei sunt. Sic et Iacobus huius mundi sapientiā, quæ fidem reijcit & huma-

nis 14-

h. Corin. 2.

nis rationibus scrutatur diuina, animalem appellat. Sic & caro hominis crassius quidam sonat, cui perenne bellum est cum spiritu Dei. Cordis uero nomine spiritum hominis siue mentem significare uidetur. Spirituum enim uel alium iuxta Physicos fons in corde est. Est igitur caro quæ, autore Paulo, regnum Dei non ualet possidere. Et est Gen. 6. Caro, cuius consortium non patitur spiritus Dei. Puta hanc esse infimam hominis partem. Sic est & anima, quæ repellit spiritum Dei, quæ admodum ait S. Iudas, eos ceu digito notans, qui sectates ea quæ sunt huius mundi: Per sectas & schismata secedunt ab Ecclesie consortio. Hi sunt, inquit, qui segregant semetipsos, animales, spiritum non habentes. Iam est & cor hominis in quod non ascenderunt ea quæ Deus preparauit diligentibus ipsum. Quum igitur totus homo, ut omnes suas uires in unum conferat, non sit capax donorum celestium, quid superest nisi ut totus deficiat in sese concidatque, quo renouatus & erectus spiritu Dei, per fidem perspiciat, quam ingentia sunt quæ diuina benignitas nobis per filium gratis largitur, si dignè accedamus ad illius tabernacula. Sic deficere proficere est, sic exanimari uiuificari est: sic sibi excidere, est reddi sibi: sic concidere, est erigi, sic suis uiribus destitui, est robustum fieri in Christo: sic emori, est in Deum transformari. Nisi enim mortificetur quod animale est, non
 exoritur

Metamor-
 phosis mysti-
 ca.

exoritur quod est spirituale. Itidem in rebus natu-
 re, corrumpitur siccū & informe semen, ut exur-
 gat uiridis arbor. Emoritur deformis eruca, ut
 prouolet nitidus ac picturatus papilio. Marcescit
 cicada iā anus, ut ex sicco exuuiō prodeat noua
 succulenta modulatrix. Posteaquam igitur totus
 homo defecit, & defecit in tabernacula Dei: tunc
 caro simul & anima, & cor illius exultat in Deo
 uiuo. Spiritus enim Dei per fidem innouat omnia,
 fitq; totus homo noua creatura in Christo Iesu. Nō
 est caro quæ uidet salutare Dei: & iuxta Paulum
 est corpus spirituale, & est cor mundū quod in no-
 bis creat Deus, & est spiritus rectus quē innouat
 in uisceribus nostris. Hinc nimirum nascitur illa
 spiritualis exultatio, non in opibus aut honori-
 bus aut uoluptatibus huius mundi, non in forma
 uiribusq; corporis, non in sapientia humana: sed
 in Deo uiuo, qui uitam dat mortuis. Is demum tutō
 gloriatur, qui, beato Paulo monitore, in Domino
 gloriatur. Scriptura frequenter hoc uiui cogno-
 men attribuit Deo, non tantum ad differentiam si-
 mulacrorum mortuorum, sed etiam ad declaran-
 dum illius omnipotentiam. Viuum enim dicitur,
 quod est efficax. Nō est magnum si credamus De-
 um esse uiuentem, quum uiuant & bruta anima-
 lia: sed hic solus sic est uiuus, ut sit ipsa uera uita,
 unde uelut à fonte manat omnibus uita. Ego, in-
 quit

2. Cor. 5.

Deus uiuus.

ECCL. CONCORDIA. 47

quit Dominus, sum uia, ueritas & uita. Mortificato igitur uetere homine, & sepulto in baptismo, nouus homo in se quidem mortuus, sed in se uiuentem habens Christum, totus exultat, gratias agens ei cuius gratuita munificentia sic transformatus est. Sara enim non genuit Isaac, hoc est gaudium spiritus, nisi posteaquam illi defecerat muliebria. Ceterum unde genuit? Ex Abraham, carne emortuo, sed fidei uigore uiuo uiuidoq; . Ceterum ipse Propheta causam huius exultationis maluit per allegoriam nobis exprimere: Etenim passer inuenit sibi domum, & turtur nidum sibi, ubi ponat pullos suos. Quam magnificam rem, quam humilitropo expressit spiritus Propheticus. Quid est igitur quod sic exultas, sic gaudio gestis ac triumpas, qui paulo antè defeceras? Quia passer, inquit, inuenit sibi domum, & turtur nidum, ubi ponat pullos suos. Naturæ instinctu omnia animantium genera parant sibi locum aliquem, in quo post labores tuta cōquiescant: & in hoc mira est ingeniorū uarietas. Pleraque procul in aula & impedita loca recedunt, quæ uix à uenatoribus peruestigantur: ut cerui, apri, fruticetis abdunt sese: leones ac dracones speluncarū recessibus. Lepus auerso saltu mirè fallit uenatorem, ne deprehendat cubile. Serpens in cauernis suis tutus est. Cuniculi subterrenis labyrinthis sese tuentur. Formicæ in cauis effosis

Isaac. quid mysticè.

ce
ce

uis effossis per hyemē latitāt. Apes in cauis arboribus extruūt cellas suas, easq; crusto tenaci & amaro foris oblinūt, quo tutae sint aduersus iniuriā. Habēt & pisces recessus ac latebras suas. Auiū magna pars in saltus inaccessos, aut in loca plaustria recipiūt sese. Aquila in præruptis ponit nidū, perdix humi. Alcyones in mari suspēdūt nidū, tanta arte contextū, ut ne ferro quidē rūpi possit: nec adhuc à quoquā deprehensum est, unde conficiat fluitantem domunculam. Complures surculis ac stipulis arte congestis in ædium fumarijs, aut in arbore sustensis nidulantur. Passeres & hirundines nos quoque docuerunt ex uida argilla paleis temperata struere macerias. Et ne singula commemorando fiam prolixior, unum quodque animal, ubi reperit in quo tuto conquiescat, suamq; sobolē educet, suam felicitatem assequutum est, nec amplius quicquam desiderat. Habet enim naturæ principia, quæ sunt tueri sese, & suam propagare speciem. Sed mirabitur aliquis, quur ex omnium animalium generibus solæ nomenclentur aues, & in his passer tantum & turtur. Inter omnia animalium genera minutissimum est auium genus. Habet terra elephantos, mare balenas immani magnitudine. Inter aues autem minimus est passer, cuius uilitas, & uita sollicitudinis expers, nobis ore Domini commendata est. Nō amat spiritus
Sanctus

Passer & turtur.
 tur.

poris tabernaculo, ingemiscunt grauati eò, sicut
 2. Cor. 5. ait Apostolus, quòd nolint expoliari, sed superue-
 stiri, ut absorbeatur quod mortale est à uita. Adde
 quod in ueteri Testamento turtur pauperum erat
 oblatio, ut uilitas huic aui sit cum passere commu-
 nis. Sibi uilissimus sit oportet, qui uerè agnoscit in
 se nihil esse boni. Quid Paulo sublimius? tamen ut
 passerculus loquitur, quum ait sese abortiuum, &
 Apostolorum minimū, ac prorsus indignum Apo-
 stoli nomine, denique reiectamentum ac peripse-
 ma huius mundi. Sed hæc uilitas una res est, quæ
 nos reddit preciosos in oculis Dei. Hæc exiguitas
 magnos & excelsos facit apud iustū iudicem. Vis
 audire huius passeruli magnitudinem? Omnia, in-
 quit, possum in eo qui me corroborat. An non di-
 cas hic è passerulo aut turture factū leonē? Ex dia-
 metro pugnāt iudicia Dei, & iudicie huius mundi.
 Itaq; sicut mūd⁹ amat ac magnificat eos qui de mū-
 do sunt, ita odit ac cōtēnit eos qui de mūdo nō sūt.

Heb. 11. Circumierunt, inquit, in pellibus ouium & capra-
 rum, egentes, angustiati, afflicti, in solitudinibus
 errantes, in montibus & speluncis & cauernis ter-
 ræ. Quid contemptius? Sed audi dignitatem. Qui-
 bus, inquit dignus, non erat mundus. Quid Paulo
 iuxta mundum abiectius, qui sese appellat peripse-
 ma, hoc est purgamentū, quod abijcitur? Sed idem
 ille tam despectus mundo, quanti fuit apud Chri-
 stum?

ECCLES. CONCORDIA. 51

stum? qui testatur, illum sibi uas esse electum. Sed quid de cæteris sanctis loquor, quum ipse gloriæ Dominus dicat per os Dauid: Ego sum uermis, & non homo, opprobrium hominum & abiectio plebis. Atqui idem ille mundo contemptissimus est, in cuius nomine se flectit omne genu, cælestium, terrestrium, inferorum, quiq; pari consortio in gloria est Dei patris. Nullus igitur piè uiuens displiceat sibi, si contemptus & inuisus est ijs qui hauserunt spiritum huius mundi. Est quidē pro uiribus enitendū, ne cui præbeamus offendiculū: attamen magnum est argumentū, nos esse gratiosos apud Christum, si citra culpam nostrā mundo simus inuidiosus. Quum mundum dico, non designo professionem, uestē, cibos, aut titulum, sed animū Christi spiritu uacuum. Vulgus enim hac uoce, quæadmodū alijs multis, abutitur: mundanos appellans, qui sacris initiati non sunt, aut qui monasticam uitam professi non sunt. Professos autem appellant extramundanos, & mūdo mortuos. Atqui sicut sub omni ueste, quantumuis sit uilis aut ἰσπογγεῶν, latere potest mundanus animus: ita sub ueste quamuis laica, aut etiam militari, latere potest animus à mundo alienus, etiamsi pluma struthiocameli uolitet in pileo secto. Sed interim fortassis subibit alicuius animū admiratio, quomodo repente à tāta exultatiōe totius hominis, ad suspiriorū mentionē dilapsi simus:

Mūdos quid

d 2 uelut

uelut à calcaria, quod aiunt, in carbonariã. Quoniam hæ duæ tres licet inter se pugnare uideãur, tamen ita sibi connexæ sunt, quandiu uersamur in hoc mortali tabernaculo, ac thesaurum coelestem portamus in uasis fictilibus, ut altera ab altera se iungi nequeat: imò quod maius est, altera uicissim ex altera nascatur. Omnis nostra exultatio, qui per fidem ambulamus, est in spe futurorũ bonorũ. Quæ quo clarius cernimus oculis fidei, quoq; certius speramus, hoc maiora trahimus suspiria: sicuti uehementibus desiderijs omnis molesta est dilatio. Quoq; magis ad illam uitam suspiramus, hoc magis exultat cor & caro nostra in Deo uiuo, dũ in mundo tristitiam habemus, in Christo solatium. Nihil hic perfectum est, uix quicquam tutum. Ex parte cognoscimus & ex parte prophetamus. Et qui stat, huic uidendum est ne cadat. In medio laqueorum ambulamus, quos omnes effugere difficilimum est, ne dicam impossibile. At hæ molestiæ quas hæc uita secum defert, etiamsi non tantum ualeãt, ut nos abducãt à charitate quæ est in Christo Iesu: tamen ab illa spiritali mentis exultatione frequẽter auocant, & cogunt ingemiscere desiderio eius diei, quo continget quod perfectum est. Quis enim à tali exilio non suspiret ad talem patriam? Vis audire turturem suspirantem: lege Psalmum CXIX. Heu mihi quia incolatus meus prolongatus

longatus

longatus est, habitavi cum habitantibus Cedar, multum incola fuit anima mea. Domine libera animam meam à labijs iniquis, & à lingua dolosa. Pius hominibus magna pars afflictionum est, perpeti mores & linguas malorum. Hic enim locum habet quod ait Ecclesiastes: Qui apponit scientiam, apponit dolorem: & in multo sensu, multa indignatio. Lumen solis omnibus commune est, at non omnibus commune lumen fidei. Cedar Hebraeis tenebras sonat. Quicquid autem moliuntur, qui mundi huius spiritum habent, mera caligo est: oderunt lucem ueritatis, ac magis amant tenebras. Et quum propemodum plus discriminis sit inter hominem fide illuminatum ac spiritualem, & hominem fide uacuum et carnalem, tamen in hac peregrinatione pij coguntur cum tam diuersis animis in eadem urbe & in unis ædibus uiuere. Sic Loth uiuens Sodomis, animo discruciabatur, optans eripi à nefariorum consuetudine. Sed turturem eundem, quem modo audisti grauiter suspirantem, Heu mihi quia incolatus meus prolongatus est: audi rursus exultantem spe promissæ felicitatis. Letatus sum, inquit, in his quæ dicta sunt mihi, in domum Domini ibimus. Ausculta & aliam turturem insignem, grauiter ingemiscentem, patriæ cœlestis desiderio: Infelix ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Nunc & hunc ausculta exultantem: Repletus sum 2. Cor. 7.

Cedar mundus.

d 3 conso -

Origo mo-
nachorum.

secessus inu-
tilis.

consolatione, superabundo gaudio in omni affli-
ctione nostra. Hos gemitus uidemus semper fuisse
grauissimos in uiris ad coelestem beatitudinē an-
helantibus. Hinc prophetarum in deserta loca se-
cessus. Hinc olim post Christum passum tot homi-
num examina nō ferentium idololatrarum, impie-
tatem ac seuitiam, occupauerunt solitudines The-
baidis. Hinc prima monachorum origo. Satius esse
ducebant, cum leonibus ac pantheris habere com-
mercium, quā cum hominibus impijs. Alij secesse-
runt in solitudines Syriæ, quorum est beatus Hie-
ronymus. Alij in desertas insulas sese abdebant.
Alij montium cacumina penē inaccessa obside-
bant, ut diuus Benedictus. Nonnulli paludes hor-
ridas, & uix ulli animantium habitabiles scruta-
bantur: ut Patricius ac Bernardus. Alij rupes, &
ipso aspectu horrenda quærebant loca: ut Bruno,
aut si quis alius fuit autor Cartusianæ sodalitatis.
Hæc suffugia persuadebat pijs hominibus, huius e-
xilij tædium. Studebant seiungi ab his qui habita-
bant Cedar. Sed hic quocunque te uertas, quocun-
que te abdas, in exilio es. Quære, pete quā uo-
les retrusas latebras, homo ad homines uadis: atq;
ut uniuersum hominum commercium effugias, ho-
minem tecum effers, mortale corpus tecum cir-
cumfers, quo grauatus sic ingemiscit Apostolus.
Diuus Basilius legitur, monachos qui in solitudini-
bus pro-

bus procul ab hominum commercio degebant, ad urbana sodalitia reuocasse: quod uir prudens intelligeret, illorū plerosq; nō euadere uerè pios, sed superciliosos, falsa sanctimonie persuasione turgidos, irritabiles, uindices morosos, sensus cōmunis expertes, & ad omnem uitæ functionē ineptos. Fatetur idem diuus Chrysostomus, experimento cognosci, si quando ab illis ieiunijs, uigilijs & cha-meunijs, ad episcopi munus accerserentur. Foris querebant, quod intus querendum erat. Ponebant nidos, sed non in atrijs Domini, quum regnū Dei sit intra nos. Hic ipse sermonis cursus admonet nos ut ad nidos reuertamur. Nidus est in quo ac quiescit hominis desiderium, & in quo trāquillē fouet pullos: hoc est, curas & cupiditates suas. Felix enim ille dicitur, qui quum sapiat, nihil præterea desiderat. Ad nulli mortalium in hac uita potest contingere. Cæteris animalibus natura felicitatis terminos præscripsit, quæ simul ut ad id peruenerint, ad quod condita sunt, suam quandam beatitudinem assequuta sunt. At hominis animus quoniam diuinus est, & immortalis, nihil inuenit in hac uita in quo uerè conquiescat: nisi id fuerit assequutus, ad quod conditus est. Quid est igitur illud, ad quod conditus est homo? Ut corpore simul & animo cognoscat, amet, glorificetq; Deum, cōditorem & redemptorem ac Do-

Nidus quid.

minū suum. Hæc est, inquit Dominus, uita æterna,
 ut cognoscant te solum uerum Deum, & quem mi-
 sisti Iesum Christum. Cognoscere, uidere est: & ui-
 dere, frui est: frui, beatitudinis extrema linea est.
 Hæc felicitas non continget plenè, nisi in resurre-
 ctione iustorum. Hic tamen aliquis nidus est in a-
 trijs Ecclesiæ, sed pensilis, ac fixus in spe futurorū.
 Nam extra Ecclesiā nulla est uera felicitatis spes.
 Tam immensa, tam capax res est animus huma-
 nus, ut eum solus Deus possit explere, etiamsi illi
 præter Deum sexcentos mūdōs addas. Quid quod
 etiam in rebus inanimis uideas unumquodq; ad su-
 am ferri sedem? Lapis ex alto deiectus, simul ut
 terram contigerit, quiescit: flamma quanto impe-
 tu fertur ad suum locum? Quid est hoc, quod in-
 terdum sic concutit terram, ut saxeos etiam mon-
 tes disrumpat, nisi Boreas, nitens in natiuum erum-
 pere locum? Sic uesica uento distenta, ui in aquam
 depressa exilit. Ignea res est animus hominis, qui
 quanquam grauatur hoc terreno corpusculo, ta-
 men non conquiescit, donec ad natiuam sedem sub-
 uolarit. Ac natura quidem omnes homines uenan-
 tur ocium, quærent aliquid in quo conquiescat a-
 nimus: sed quoniam in rebus uel inanibus uel peri-
 turis figunt nidum, quo magis expetunt quietem,
 hoc maioribus turbis inuoluuntur. Quid enim a-
 liud sibi uolunt tot ueterum uolumina, De summo
 bono,

bono, De bonorum finibus, Deq; animi tranquillitate, quam Græci uocant *ὑβουμιάα*? Alius posuit nidum in scientia, alius in indolentia, alius in uoluptate: quidam in habitu uirtutis, quem appellant sapientiam: nonnulli in actu usuq; uirtutis. Sed isti omnes, teste Paulo, euauerunt in cogitationibus suis. & quum lingua magnificis uerbis alijs *ὑβουμιάα* pollicerentur, ipsi cor habebant irrequietum. Quur ita? Quoniam non exultauerunt in Deum uiuū. Si sic delirarūt sapientū proceres, quid attinet dicere de idiotis, qui diuitijs metiuntur felicitatem? Atqui posteaquā ad præscriptū sibi modum perueniunt, sentiunt esse uerissimum, quod scripsit ille Venusinus: Crescentem sequitur cura pecuniam. Et, Crescit amor nummi, quantum ipsa pecunia crescit. Alij cōtemptis opibus regnū ambiunt ac monarchiam. Quid enim aliud tanto rerum tumultu moliebatur Alexander Magnus? Sed quotam ille mundi partem sibi potuit subigere? Et si totum subegisset, quum ex Democrito didicisset innumerabiles esse mundos, ingemuit, qui in unius orbis parte tam diu laborasset. Quid non & fecit & passus est Iulius Cæsar, ut orbis Romani principatum teneret? Tenuit, sed ibi nō conquieuit animus: immò curis & conscientia scelerum urgente, mente defectus est, ut uitæ tædio mortem optarit, sed inopinatum. Non potest illic esse uera

d 5 quies,

quies, ubi est animus sibi male conscius. Finem ne-
 sciunt humanæ cupiditates. Hic sibi promittit o-
 cium, si talem puellam nanciscatur uxorem, in-
 signi forma, pulchrèque sdotatam: sed pro quie-
 te molestiarum agmen reperit. Ille sibi beatam
 uitam pollicetur, si tale sacerdotium adipiscatur:
 sed assequuto crescit uenandi acrior sitis. Con-
 nectitur sacerdotium sacerdotio: eluctatum est
 ad Abbatis dignitatem, petitur episcopi mitra:
 & mitra magis opima mitra permutatur. iam
 animus anhelat ad Cardinalicium fastigium: hoc
 ubi contigit, ambitur corona triplex. An hic
 tandem conquiescit animus? Respondeat nobis
 Iulius Secundus, cuius extrema senectus intole-
 rabilibus rerum fluctibus iactata est. De cæteris
 iudicent alij. Non est absurdum, quod diuus Au-
 gustinus interpretatur pullos, bona opera no-
 stra, quæ nisi ponas in nido Ecclesiæ catholicæ:
 frustranea sunt. Phocion & Aristides, Traianus
 & Antoninus, alij que complures multa, fortiter,
 iustè ac piè gesserunt erga patriam. Laudatur
 Zenonis continentia, Xenocratis integritas, So-
 cratis patientia: sed quoniam extra Christum fa-
 cta sunt, non contulerunt ueram felicitatem. Iu-
 lianus imperator immensam pecuniæ uim effudit
 in subsidia pauperum: sed aduersus Christum.
 Itidem in multis hæreticis quedam eximie uir-
 tutes

Benefacta
 extra Eccle-
 siam.

tutes, uix' que credibiles prædicantur. Magna di-
 uitiarum contemptio in Ebionitis, prodigiosa o-
 randi assiduitas in Euchitis, magna abstinentia
 ac uitæ seueritas in Manichæis. Sed hi frustra hæc
 omnia faciebant: quia non ponebant pullos suos
 in nido Ecclesiæ, sed in suis quisque tabernaculis
 nidulati sunt: eoq; conuenit illis illud ueteris pro-
 uerbij, ut è malo coruo nasceretur malum ouum,
 & expectatis turturum pullis, excluderentur
 aspides. Nos igitur si quærimus ueram animi quie-
 tem, perseueremus in tabernaculo Domini uirtu-
 tum, maneamus in unitate Ecclesiæ catholicæ,
 quæ est Hierusalem, & ædificatur ut ciuitas,
 cuius participatio in idipsum. Hæc est enim illa
 beata quies, de qua dicit alius Psalmus: In pace
 in idipsum, dormiam & requiescam. Quoniam tu
 Domine singulariter in spe constituisti me. Sion
 autem mons est Hierosolymæ, in quo tabernacu-
 lum erat & regia. Sion autem speculam sonat He-
 bræis. In hunc igitur montem ascendamus. Quo-
 modo ascendemus? Cōtemptu rerum terrenarum,
 ac desiderio uitæ cœlestis. Ibi post longas erro-
 rum ambages, post infrugiferas rerum humana-
 rum curas delassati, inueniemus nidum in quo re-
 focillemur, inueniemus requiem, quemadmodum
 dicit Psalmus XIII. Domine, quis habitabit
 in tabernaculo tuo? aut quis requiescet in monte
 sancto

Hereticorum
uirtutes.

Sion mystica
quæ.

sancto tuo? Ingrediamur sine macula hereseos, &
 proficientes in fide, quæ per dilectionem opera-
 tur: faciamus iusticiam, non Iudaicam: sed Euange-
 licam, totum quod rectè uidemur agere Deo tri-
 buentes. Vt autem in hunc montem subuolemus,
 simus animi demissione passeres, uiles, minimiq;
 precij in oculis nostris, non solliciti de crastino, sed
 omnem sollicitudinem proijcientes in eum, cui no-
 stri cura est. Simus innocentia & castitate turtu-
 res, & intelligentes nos non hic habere stabilem
 sedem, ad coelestem illam Hierusalem assidue su-
 spiremus. Auscultemus uoci Domini ad ueram ani-
 mi quietem inuitantis: Venite ad me omnes qui la-
 boratis & onerati estis, & ego reficiam uos. Tol-
 lite iugum meum super uos, & discite à me quod
 mitis sum & humilis corde, & inuenietis requiẽ
 animabus uestris. Iuxta sensum humanum absur-
 dus est sermo. Nam quæ requies mitibus & humi-
 libus, qui conculcantur, & è sedibus suis exigun-
 tur? Aut quæ requies ducentibus iugum? Seruitu-
 tis nomen est iugum: & iuxta Græcorum prouer-
 bium, Seruis nullum est ocium. Sed qui ad Christi
 exemplũ mites sunt, terram possident: & qui iux-
 ta mundũ humiles sunt, in Christo sublimes sunt,
 pertingentes usque ad cœlum: & qui placido Chri-
 sti iugo submittunt colla, uerè liberi sunt. Submit-
 tunt autem, qui citra disquisitionem fidunt illius
 promissis.

Matth. II.

ECCL. CONCORDIA. 62

promissis. Sequamur prophetā mystagogum, quā
 ē uestibulo nobis ostēdit quā amabilia, quā pul-
 chra, quā suspicienda sint atria Domini, quāq;
 placida sit in illis animorū requies. Nunc ex atrio
 ostēdit nobis altaria Domini, quæ sanctior & pul-
 chrior templi pars est. Altaria tua Domine uir ^{ce}
 tutum, rex meus, & Deus meus. Apud Iudæos ^{ce}
 magna erat templi ac uasorum tēpli religio, ma-
 gnificus altarium ornatus. Hinc ille uoces, Tem-
 plum Domini, tēplum Domini: & sanctissimū ius-
 iurandum erat, iurare per templum & altare. Nec
 fuit impunē Domino dixisse, Soluite tēplum hoc.
 Sed ista nihil aliud erant quā typi rerum spiri-
 tualium. Propheta dum hæc loquitur, aliud quod-
 dam tabernaculum non manufactum contempla-
 tur: alia uidet altaria, quæ sic admiratur, ut atto-
 nitum uerba deficiant. Quidam enim hunc sermo-
 nem, Altaria tua Domine, referunt ad superiora:
 Quā dilecta tabernacula, quā dilecta altaria.
 Augustinus annectit proximis, Passer inuenit sibi
 domū, turtur nidum: ut apposituē sequatur, Alta-
 ria tua: ut intelligamus, ipsa altaria esse nidos, in
 quibus cōquiescimus. Mihi rectius uidetur, ut ser-
 mo sit inabsolutus, quo magis exprimātur admirā-
 tis affectus. Sic quum uidemus principis domum
 magnificē extructam, stupefacti dicimus, Palatiū
 regium. Et quemadmodum hic emphasis est in uo-
 ce Regium,

Victimæ spi-
rituales.

ce Regium, ita in Prophetæ uerbis magna empha-
sis est in pronomine Tua. Tu unus es Domine uir-
tutum: & hæc tua sunt altaria, te digna, tibi gra-
ta. Rursus pro uirtutum, Græcis est δὴ ἀνάμνησις,
de quo prius admonuimus: Hebræis Sabaoth, hoc
est Exercituum. Iteratio ad hoc fit, ut intelli-
gamus, Ecclesiam, licet iuxta mundum cōtemptam
& inermem, tamē protectore Deo exercituum in-
uictam esse, atque ipsis etiam portis inferorum in-
expugnabilem. Nō hæc sunt altaria quæ uitulorū,
hircorum & arietum sanguine cruentantur. Do-
minus iam olim per os Esaie hoc uictimarum ge-
nus fastidiebat. Quid igitur? Deus spiritus est, &
spiritualibus uictimis delectatur. Non gaudet cæ-
de pecudum, sed mortificatione cupiditatum spiri-
tui reluctantium. Si amore Christi mactasti in te
ipso pecunie studium, & quod prius habitum pro
Deo colebas, nunc erogas in membra Christi, gra-
tissimam Deo uictimam immolasti. Si iugulasti lu-
xum & libidinem, è lurcone factus sobrius, ex in-
continēte castus, acceptam Deo hostiam mactasti.
Si læsus à proximo, in gratiam Christi compescis
efferuescētē animum, ac uindictam remittis, gra-
tissimū Deo sacrificium obtulisti. Si fide firmus, &
charitate feruens, tua omnia teq; totū tradis uolū-
tati diuinæ, paratus & mortē et gehennā subire, si
sic illi uisum fuerit: gratum holocaustoma posuisti
Domino

ECCL. CONCORDIA. 63

Domino uirtutū. Hic est cultus rationalis siue spiri-
 ritualis, & hostia uiua, sancta, ac Deo placēs, ad
 quam cum obsecratione nos hortatur Apostolus
 Rom. XII. Ita Deus nō delectatur uapore thuris,
 aut myrrhæ, aut storacis: sed amat suffitū spiritua-
 lē, uota ac preces piarū mentium, gratiarū actio-
 nem, & sacrificium laudis, quo Deus gaudet hono-
 rificari. Per has uictimas iter est ad uidendum sa-
 lutare Dei, qui finis est & huius Psalmi, Videbitur Psal. 49.
 Deus deorum in Sion. Preces acceptæ sunt: quæ fi-
 unt cum fide: & in nomine Christi gratiarum a-
 ctio, non tantum in prosperis, uerū etiam in ad-
 uersis immolāda est. Sacrificum laudis ita gratū
 erit, si iuxta Pauli doctrinam, quicquid facimus
 siue in uerbo siue in opere, nō in gloriā nostrā, sed
 in gloriā Dei faciamus. Hæc oblatio uerè munda,
 quia spiritualis, p̄ uniuersum orbē iugiter offertur
 in altaribus Ecclesiæ. In hoc nido tuti conquiesci-
 mus ad tempus: quia altaria non sunt hominum,
 sed Domini uirtutum, cuius uoluntati nemo po-
 test resistere, qui per simplices & humiles coli
 uoluit, qui pusillis impartire uoluit dona regni
 cœlestis. Quo nomine & ipse patri gratias agit
 in Euangelio: Abscondisti hæc à sapiētibus & pru- Matt. 13.
 dentibus, & reuelasti ea paruulis. Ita pater quo-
 niam sic placitum fuit ante te. Non est quod me-
 tuas mundum aut Satanam, si te recipit in taberna-
 cula

cula sua Dominus uirtutum. Ille tuetur quod instituit, ille regit ambulans in medio suorum, ille consummat quod fecit: Dominus uirtutum tuetur, rex gubernat, Deus euehit ad regna caelorum. Rex meus, & Deus meus. Similiter loquitur Psalmo XLIII. Tu es ipse rex meus & Deus meus. Hoc propriè potest ad Christum Ecclesiae principem accommodari, qui Psalmo I I loquitur: Ego autem constitutus sum rex ab eo, super Sion montem sanctum eius. Sub ditione Dei sunt uniuersa. Et demones agnoscunt omnipotentem, & contremiscunt. sed fidei uox hæc est peculiaris: Rex meus ac, Deus meus. Nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto. Passim tamen audimus uoces appellantium Dominum Iesum. Sic nemo potest dicere, Rex meus & Deus meus, nisi qui se plena fiducia Dei uoluntati permisit, & ab hoc uno premium æternæ felicitatis expectat. Alius Psalmus populum illum beatum pronunciat, cui Dominus est Deus. Item quum alijs aliquot scripturæ locis, ^{scilicet} tum Leuitici uigesimosexto, ita loquitur Dominus: Ponebam tabernaculum meum in medio uestri, & non abiiciet uos anima mea. Ambulabo inter uos & ero Deus uester, uosque eritis populus meus. Quem hic regem appellat, post appellat legislatorem. Itaque si regem agnoscimus, pareamus illius legibus. Si Deum agnoscimus, nihil supra eum diligamus:

Distributio.

ECCL. CONCORDIA. 65

mus : immò nihil omnino diligamus, quod non propter ipsum diligamus. Nomine regis & illud admonemur, quod sanguine Christi redempti sumus à tyrannide diaboli, & pro turpissimo simul & crudelissimo domino uenimus in ius clementissimi regis. Haftenus mystagogus siue hierophanta noster, ostendit nobis amabile Domini tabernaculum, introduxit in atrium, monstrauit altaria, & hostias spirituales. Nunc ostendit nobis eximios illos ac Deo dignos sacerdotes, sacris operantes in templo Domini. Beati, inquit, qui habitant in domo tua Domine, in secula seculorum laudabunt te. Qui fortes sunt in fide, qui radicati in charitate, iam habitant non in atrijs, sed in domo Domini. Nam habitare stabilitatis uerbum est. Et quare sunt beati? Num quod abundant opibus, aut præfulgeant honoribus, aut affluant delicijs? Nequaquam. Quam ob rem igitur? Quoniam, inquit, in secula seculorum laudabunt te. Ecce tranquillam domum, quam reperit sibi passer, Ecce quietum nidum, quæ reperit sibi turtur. Hic est enim supremus finis, ad quem conditus est homo, ut agnoscat, amet, et hymnis celebret, conditorem, redemptorem, gubernatorem ac remuneratorem suum. Iuxta sensum humanum, qui laudantur, potius beati uidentur, quàm qui laudant. At in rebus diuinis secus est. Decus enim nulli-

e us lau-

us laudibus fit felicior. Est enim æternus fons om-
 nis gloriæ. Sed quicumque illum laudant, hoc ipso
 beati sunt quod laudant. At non omnes illum lau-
 dant qui canunt, Gloria tibi Domine: sed in quo-
 rum cordibus habitat charitas, quod est uinculum
 Coloss. 3. perfectionis: & exultat pax Christi, ad quam uo-
 cati sunt qui in unum corpus coaluerunt, seseque
 mutuò cohortantur in psalmis & hymnis & can-
 tibus spiritualibus in gratia, canentes in cordibus su-
 is Deo. Quod si uoce corporea laudandus est De-
 us, psallamus spiritu, psallamus & mente. Non
 est speciosa laus in ore peccatoris, non est grata
 Deo symphonia, ubi uocibus cõcordibus dissonant
 animi. Denique extra domũ Dei, quæ est Ecclesia,
 non est hymnus acceptus Deo. Si uolumus esse be-
 ati, sic unanimes laudemus Deum, quem admodum
 laudant Angeli, inter quos nulla est dissensio.
 Vniuersa creatura suo quæque more laudat Do-
 minum. Neque enim cœli tantum enarrant glo-
 riam Dei: sed omne animantium genus, ipsa elemẽ-
 ta, & quicquid ex his gignitur, dum ipso aspectu
 conditoris omnipotentia, sapientia ac bonitate no-
 bis declarant, clamitant laudes Dei. Eoque in Psal-
 mis, & in Cantico trium puerorum, non tantum
 sol & luna, sed & pecudes & pisces, & montes
 & colles, & maria & flumina, inuitantur ad lau-
 dandum nomen Domini. Soli spiritus impij, & ho-
 mines

ECCLES. CONCORDIA. 67

omnes mali non inuitantur ad hanc symphoniam: quia per hos, quod quidem in ipsis est, blasphemia potius afficitur nomen Domini. Sed quid sibi uult quod addit Propheta, In secula seculorum laudabunt te? Quo loco subiicitur, Sela. Quod Hieronymus uertit, Semper. Tametsi sunt qui negent eam uocem eternitatis habere significationem, quod in Scripturis nusquam reperiatur præterquam in Psalmis, & interdum his locis ubi nulla sit eternitatis significatio. Proinde existimant idem pollere Sela, quod diapalma, quod indicium erat mutandæ melodie. nam psalmi uocibus ac musicis organis canebantur. Habent autem & hodie musici signa quædam, quibus admonentur, mutandam esse cantionis rationem. Neque enim omnis harmonia, cuius sententiæ congruit. Sic & in Comœdiarum deuerbijs tibiæ modos quosdam accinebant, aut fortasse præcinebant, ex quibus populus intelligebat sententiæ genus, grauis esset an secus. In hoc certè Psalmo ab hac clausula uidetur esse alterius argumenti exordium. Sed hoc utcunq; habet: certè uerba In secula seculorū, declarant eternitatem, ut nō possint quadrare in templum quod erat Hierosolymis. Id enim non ita multo durauit ultra ducentos annos. Quanquam iudeorum uulgus sibi persuaserat, legem & illius templi religionem usq;

ad mundi finem duraturam. Quemadmodum Romani sibi persuaserant, Capitolium fore sempiternum, quum hodie Romæ ne uestigium quidem Capitolij possint ostendere, nec Iudæi templi sui Hierosolymis. Aliud igitur templum uidebat oculus propheticus, in quo sine fine laudaretur nomē Domini. Ea nimirū est Ecclesia catholica. Sed quū possit esse perpetua laudatio, quum mortales sint qui laudant? Hæc ecclesia laudatrix Domini, consummationem expectat, finem nescit. Et sicut in pijs charitas nunquam excidit, ita laudatio Dei hic exercetur, in coelis perficitur. Simul ut animus euolarit ex hoc terreno domicilio, iam cum angelis ac beatis animabus limpidius canit laudes Deo, donec recepto corpore non iam animali, sed spirituali, totus homo sine fine citraq; interruptionem resonabit cōditoris sui laudes. Est enim una eademq; domus Ecclesia militans in terris, & Ecclesia triumphans in coelis, nisi quòd illa pars est purgatior. Quemadmodum idem est aer terræ, quam calcamus, proximus: & qui iuxta quosdam philosophos, lambit conuexa orbis lunæ: sed hic ob terræ contagium crassior, ille purior. Nihil autem obstat quo minus unusquisque nostrum, licet grauatius hoc mortali corpore, tamen sine intermissione laudet Deum suum. Quū potest, inquis? Potest. Si quicquid cogitamus, loquimur, aut agimus,

mus,

ECCLESIA. CONCORDIA. 69

mus, omnia in gloriam Dei faciamus, etiam quum
 edimus ac bibimus, etiam quum dormimus, aut
 lusu corpusculum reficimus, laudamus Deum no-
 strum. Glorificate, inquit Apostolus, & portate ^{1. Cor. 6.}
 Dominum in corpore uestro. Non omnia membra
 loquuntur, sed omnia membra corporis nostri glo-
 rificant Deum, si seruiant iusticiæ, etiam si lingua
 sileat. Posteaquã prophetica uelut ecstasi raptus,
 peruenerat ad illam coelestem Hierosolymam, in
 qua nulla est molestia quæ interpellet, nulla ani-
 morum dissensio quæ uitiet melodiam, nulla ne-
 cessitas quæ interrumpat hymnos Dei: quod ait
 beatus Paulus, Siue excidimus, Deo, siue sobrii
 sumus, uobis: uelut ad se rediens, meminit se ho-
 minem esse, & in hoc exilio uersantibus ostendit
 uiam qua ad illam beatam tranquillitatem perue-
 niatur. Dixerat: Beati qui habitant in domo tua
 Domine: etiam Angelos et pias animas cum Ange-
 lis uiuentes complectens. Hic mutata iam harmo-
 niæ specie dicit, Beatus uir: siue ut ex Hebræo uer-
 tit Hieronymus, Beatus homo. Viri nomē non ex-
 cludit foeminas. In Christo non est uir aut foemi-
 na, non seruus aut liber, sed noua creatura. Ho-
 minis uocabulum admonet nos fragilitatis nostræ,
 cui nisi Dei misericordia porrigat manum, ne ad
 Ecclesiæ quidem atrium potest accedere: tantum
 abest ut ad illam supernam beatorum sedem possit

e 3 euola-

70 DE AMABILI

euolare. Aditus in ecclesiam fides est, sine qua nihil prodest baptismus. At fidem nemo sibi largitur, Dei donum est: quo Deus quos uult praeuenit, & ad Christum trahit. Nā homo quatenus est homo, carnalis est, & nihil nisi mundum sapit. Hoc perspiciens propheta, submissioribus iam modis ait, Beatus homo cuius est auxilium abs te: siue ut legit D. Augustinus, assumptio. Graecè est ἀντίληψις: quae uox conuenit in eum, qui manum porrigit conanti ascendere. Nam & Ecclesia ciuitas est in edito sita, quemadmodum templum Hierosolymitanum erat in monte Sion. Hieronymus pro auxilio, uertit fortitudinē. Voces dissonāt, sensus idē est. Nitentibus ad ardua, uiribus opus est. Homo autem ex sese nihil potest. Fides uerò propriè robur addit homini, ut iam nec mundum nec Satanam metuat. Itaque qui totam fiduciam in Deo collocant, ij demum confirmati uigore spiritus, ualent conscendere in montem Domini. Ad templum illud Iudaicū quod extruxit Solomon, quindecim gradibus ascendebatur. In primo gradu propheta queritur de improbitate linguarum, tediumq; exilij. In secundo confirmatur dono fidei, dicens: Leuauit oculos meos in montes, unde ueniet auxilium. Auxilium meum à Domino, qui fecit coelum & terram. Fides est quae stabilit gressus nostros, ne uacillent. Ita Paulus Corinthijs: Fide

2. Cor. 1.

de

ECCL. CONCORDIA. 71

de stas. Item Rom. Tu autem fide stas. Et beatus Petrus hortatur, ut resistamus diabolo, fortes fide: Is enim demum uerè fortis est, qui in se imbecillis, fortitudinem suam habet in Deo. Quod indicās Esa. 26
 Esaias, ait fore, ut hoc canticum canatur in terra Iuda. Canticum est Euangelicæ professionis. Iuda enim Hebræis consitentem sonat. Quod igitur canticum? Vrbs fortitudinis nostræ Sion. Sion Ecclesia est: sed unde fortitudo imbelli? Seruator ponetur in ea, murus & antemurale. Audis inexpugnabile munimentum. Idem ait: In silen- 30
 tio ac spe erit fortitudo uestra. Tacitus expectat, qui nihil diffidit de promissis: & spes tantæ felicitatis quæ non pudefacit, quia non fallit, etiam in medijs afflictionibus ac mortibus exhilarat animum. In hac igitur uita non est perfecta beatitudo: & tamen magna quedã beatitudinis pars est, dum reputamus animo, quàm sit momētaneum totum huius uitæ spacium, & quàm non sint condignæ afflictiones ad futuram gloriam quæ reuelabitur in nobis. Ad hæc, quàm bonæ certæq; fidei 2. Tim. 2
 sit qui nobis eam promisit. Ut enim nos illum abnegemus, ille fidelis permanet, seipsum abnegare non potest, tantum ut perseueremus in fide & charitate, continentes nos ipsos intra septa domus Dei, in qua succrescentes usque ad mensuram plenitudinis Christi, per quindecim mysticos gradus a-
 c 4 scendamus

scendamus in aeternum tabernaculum, & per quadraginta duas mansiones, ad terram illam quietis, quam Dominus in Euāgelio promisit mitibus, alacriter proficiscamur. In arduo est quod petimus, egregium est quò tendimus. Nemo repente ab imò ad summa prouehitur. Opus est qui commonstret uiam, quē admodum Deus Israelitis, qui nostri typum gerebant, dux fuit per inuia desertorum: opus est qui è sublimi porrigat manum, & nitentem sursum trahat. Horum nihil ipsi nobis prestare possumus. Dominus est, qui & uelle & perficere operatur in nobis. Ille per fidem aperit nobis oculos, ut uideamus ubi simus, ut horreamus quod sumus, & suspiremus ad ea quæ nondum sumus. Primum igitur auxilium à Domino, hoc est, primus beatitudinis gradus est, ut leuemus oculos in montes. E' cœlo datur, ut amemus cœlestia, & contemnamus terrena. Qui circumspiciunt suam sapientiam, suas uires, sua mertia, qui tantum respiciunt ad ceremonias, condonationes ac diplomata pontificum, nunquam perueniunt ad illam beatitudinem. Quid igitur facit ille beatitudinis candidatus, cui Dominus per fidem dedit, ut fastiditis humilibus mundi curis, oculos attollat in montes æternitatis? ἀναβάσεις, ascensiones siue gradus ascensorios disponit in corde suo. Quas hic appellat ἀναβάσεις, in Canticis graduum appellat ἀναβάσεις,

Gradus beatitudinis

ECCL. CONCORDIA. 73

βαθμῶν : qui gradus sunt, sed ascendentium, quum Latinis iisdem gradibus descendatur quibus ascenditur. Ceterum in negotio pietatis non oportet unquam retrocedere, sed oblitos à tergo relictorum, semper ad perfectiora tendere. Respexit Eurydice, et relapsa est in Orcum. Respexit uxor Loth, & uersa est in petram salis. Habet autem & pietas gradus suos, quemadmodum hominis aetas. Catechumeni parturiuntur: modò baptizati uelut infantes aluntur lacte, adultis pro solido cibo proferuntur retrusiora mysteria. Et Paulus sapientiam loquitur inter perfectos: inter infirmos profitetur se nihil scire, nisi Iesum Christum, & hūc crucifixum. Ergo qui sustulit oculos suos in montes, disponit gradus ascensorios. Vbi? In corde suo. Nec mirum: ad illum enim montem non ascenditur pedibus, sed affectibus. Sunt externi gradus, quos ut non oportebat reprehendi, tamen inutiles sunt, nisi gradus disponantur in corde. E' laico fit clericus, è clerico fit hypodiaconus, ex hypodiacono diaconus, è diacono archidiaconus, ex hoc presbyter, è presbytero episcopus: rursus è laico monachus, è canonico Ordo monachorum regulari Dominicanus, è Dominicano Franciscanus, è Franciscano Benedictinus, è Benedictino Cartusianus. Quanquam de his gradibus multa inter ipsos controuersia est, qui gradus hos dis-

c s ponunt

ponunt ac digerunt iuxta res externas . Sunt qui putant Franciscanos in altiore gradu consistere, quòd seminudis incedant pedibus, quòd pecunias non contingant . Rursus sunt qui his præferant Dominicanos, quòd domi non uescantur carnibus. Vtrisque præferunt Benedictinos, qui & pluribus horis canunt in templis, nec unquam domo prodeunt . Iam inter omnes summum gradum obtinent, qui lorica ferrea pro indusio cutem defricant. Hi gradus ita demum profunt ad pietatem, si Domino auxiliante ueri gradus disponantur in corde . Desisti raptò uiuere, nonnullus ad pietatem gradus est . Non solum restituis fraude parta, uerum etiam tua profundis in egenos amore Christi: altiore ascendisti gradum. E' uiolento ac feroce factus es innocens: aliquem ascendisti gradum in corde . Studes omnibus benefacere, in sublimiorem gradum te recepisti . Tandem & illis à quibus grauitè læsus es, non modò remittis uindictam ex animo, sed in Christi gratiam bene uelle & benefacere gaudes: ad uerè sublimem gradum emersisti. Hæc exempli causa proposui, de cæteris item quisque apud sese consideret. Hi gradus digeruntur in corde hominis, in intimis animi recessibus . Hos igitur gradus quibus ad perfectionem tendimus, beatus ille disponebat in corde suo, non se iactans apud homines,

ECCL. CONCORDIA. 75

nes, sed se probans inspectori cordium, sed auxilium non aliunde expectans quam à Domino. Atque hæc meditatur in ualle lachrymarum. Quid enim aliud est totus hic mundus, nisi conuallis obscura, nascentium, parturientium, morientium, egrotantium, egentium, nauigantium, belligerantium, alijs' que mille lachrymarum occasionibus plena: à quibus nec potentes, nec diuites, nec reges ulli sunt immunes? Hæc est illa uallis Achor, id est tumultus ac perturbationis, in quam præcipitatus est Acham, ut habetur Iosue V 11. In hoc loco nos posuit Dominus, postquam è paradiso per inobedientiam excidimus, ut aliquantisper in exilio degentes per obedientiam fidei, et obseruationem præceptorum Dei moliremur reditum in patriam. Nec est quod nos huius uallis pigeat: in hanc descendere dignatus est ipse Dei filius, ut nobis esset uia, ueritas et uita. Ergo quandiu uiuimus in hoc corpore mortali, uersamur in ualle lachrymarum. Sed dixerit aliquis: Frustra igitur homo disponit gradus ascensorios in corde suo, si permanendum est in ualle lachrymarum. Sed hæc uallis Achor uertitur in requiem armentorum, iuxta Esaiam LXV. Daturq; Hierusalem ad declarationem spei, Osee II. Præter hæc oportet meminisse, quod in arcem Sion affectibus ascenditur, non pedibus: corde ascenditur,

Vallis
Achor.

non scalis. Corpus hæret in ualle, animus eluctatur in montem. Ita uisum est regi nostro, ut per temporarias afflictiones huius mundi, pertingamus ad coronam immortalitatis. Nec uideatur huius militiæ dura lex. Rex noster qui, nobis hanc legem præscripsit, ipse eam in se præstitit. Nec est quod despondeamus animum: qui nos ad certamen uocat, ipse dabit benedictionem, auxilians nobis in periculis, consolans in afflictionibus, ut possimus sustinere. Agonotheta noster euocat suos ad certamen, proposuit ingentia præmia ijs qui legitimè certauerint: præsidet, non tantum ut spectator ac iudex, uerum etiam ut auxiliator. Ille suppeditat uires, suggerit alacritatem. Nam hic benedictio non est laudis uox, sed liberalitatis, quemadmodum loquitur Apostolus: Qui parcè seminat, parcè & metet. Qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus metet uitam æternam. Aspera lex est: Qui non tollit crucem suam quotidie, & sequitur me, non potest meus esse discipulus. Qui non odit patrem & matrem, præterea & animam suam, non est me dignus, &c. Dura inquam & horrenda lex est, nisi accedat gratiæ largitas: quam ut ostenderet & gratuitam & minimè parcam esse, maluit *σιλωγίας* appellare quàm alio nomine. Sub lege Moisaica parcior erat gratiæ dispensatio: uerum simul
ut ef-

Εὐλογία
liberalitas

ECCL. CONCORDIA. 77

ut effulsit humanitas ac benignitas Dei nostri, qui non ex operibus iusticiæ, quæ fecimus nos, sed secundum misericordiam suam saluos nos fecit, per lauacrum regenerationis & renouationis, spiritum suum abundè effundit in uniuersam carnem. Apud homines aliud interdum est benedicere, aliud benefacere: imò frequenter hominis benedictio maleficium est, nõ beneficium: sed Deo idem est benedicere et benefacere. Religiosè faciunt, qui procubunt et accipiunt episcopi benedictione: sed quanto iustius est nos prosterni coram Deo, ut illius impetremus benedictione? Vide porrò quantum efficiat Dei benedictio: Ibunt, inquit, de uirtute in uirtutem, & uidebitur Deus deorum in Sion. Mirabitur hic aliquis, subito mutatum uerbi numerum. Modò dixit: Beatus est cuius auxiliũ abs te, et disposuit in corde suo. Hic: Ibunt de uirtute in uirtutem. Vnde repente ex uno plures facti sunt? In mysticis literis Dei benedictio affert foecunditatem, sicut maledictio sterilitatem. Maledicta terra in opere tuo: quum exerceueris, eam, spinas & tribulos producet tibi. Contra quum Deus creasset hominem ex uida argilla, uxorem ex una costa leui lateris, benedixit eis dicens: Crescite & multiplicamini, & replete terram. Item Psal. CVI. Benedixit eis, & multiplicati sunt nimis. Atque ista quidem typi sunt rerum
 Spiritua-

spiritualium. Itaque postquam per Euangelij gratiam exempti sumus à maledicto legis, ac per spiritum sanctum effusa est in Apostolos benedictio, quanta celeritate ueri Dei cultus, qui prius apud iudeos uelut in orbis angulo coercebatur, sese diffudit per uniuersas mundi nationes? Quot uirginum, quot martyrum, quot confessorum examina profilierunt? Vnde hæc prodigiosa foecunditas? Vnde, nisi ex benedictione Dei: Filij, inquit, tui de longè uenient, & filia tuæ de latere surgent. Itaque deserta illa & uidua mulier, admiratur insperatam foecunditatem suam, dicēs: Et isti filij unde uenerunt? Venerunt ex omni natione quæ sub cælo est, ab Indis, à Gadibus, à Thracibus, à Gotthis, Scottis & Hybernis. Itaque iam multiplicati benedictione Dei, & animosi fide, alacres spe, ibunt de uirtute in uirtutem. Ne hic quidē est *οὐρα*, sed *ἐν δυνάμει* eis *δυνάμει*: quod Hieronymus ex Hebræo uertit, De fortitudine in fortitudinē. Nonnulla fortitudo est, pro Christo negligere uoluptates, opes & honores huius mundi: sed fortius est uincere pietatis affectus in parentes, uxorem ac liberos: longè uerò fortissimum est, mortem & morte grauiora tormenta uitæ coelestis amore negligere. Qui gradibus nituntur in altum, quò magis ascēdunt, hoc magis lassescūt: at qui per hos gradus ascendunt, quò longius eunt, hoc reduntur

datur fortiores & alacriores. Vnde tandem? Nisi quia res nō est humanarū uirium, sed benedictionis diuine. Alioqui unde tam præsens animi robur, tanta alacritas Apostolorum, iuuenum, uirginum in squalore carcerum? in flagris & aculeis? in ipsis etiam mortibus, ad quarum etiam commemorationem humanus inhorrescit animus? Non aliunde, nisi quod Agonothetes ac legislator pro magnitudine tentationum auget benedictionem. Mirantur homines qui foris uident afflictionem, sed non uident internam benedictionem. Non ineleganter à uiro quodam ob pietatem celebri dictum est de monachis, austeram uitam agentibus: Multi uident cruces nostras, sed non uident unctiones nostras. Vident corpus attenuatum uigilijs, ieiunijs ac laboribus: uident solitudinem, omniumq; uoluptatum abstinentiam: & tamen in corpusculo exiguo & imbecilli non uident, quantis delicijs reficiatur animus ad cœlum anhelans. Sed quod tandem premium petitur tātis laboribus? Videbitur, inquit, Deus deorum in Sion: siue, ut uertit Hieronymus, Apparebunt apud Deum deorum in Sion: Hoc est brabeum omnium certaminum, hæc est requies omnium uotorum, hæc est felicitas summa: Domine, inquit, ostende nobis faciem tuam, & salui erimus. Et Philippus: Ostende nobis patrem, & sufficit nobis. Atqui Deum nemo uidit unquam, inuisibilis

Bernardi
dictum.

uisibilis est oculis corporeis, sed cordi mundo uisibilis est. Itaque Dominus in Euangelio beatos pronuntiat, qui sunt mūdo corde, quoniam ipsi Deum uidebunt. Cor autem intellige non intestinum corporis spirituū ac sanguinis fontem: sed mentem hominis, fidei illustratam lumine. Videtur autem interdum & in hac uita purgatis mentibus, sed per speculum & in enigmate, sed non nisi in Sion. Nā extra Ecclesiam nemo uidet Deum, quia nemo habet puram mentem. Et si qui sibi uidentur uidere, hallucinantur, iam spectrum uidentes pro Deo. Nō uulgaris autem beatitudo est, apparere apud Deum deorū. Quid est apparere apud illum? Cū plena fiducia uenire in conspectum illius, qui nouit omnes latebras humani cordis. Hoc non ausit nisi pura & undiquaque sincera conscientia. Alioqui uidebitur & impijs Deus, sed horribilis erit aspectus illius, qui pijs est amabilis. Non est alius Deus, sed diuersi sunt oculi: ut aegris oculis molesta lux est, quæ sanis est iucunda. Omnes enim sistendi sumus ante tribunal summi iudicis, à quo non est prouocatio. Miles qui fidelem & strenuam operam nauauit in bello, seruus qui gnauiter dispensauit talenta domini, gaudens prodit in conspectum ducis & heri sui, auditurus: Accipe coronam uitæ æternæ, & intra in gaudium domini tui. Ille beatus est, qui non ueretur suam conscientiam

sciētiam aperire Domino, dicens cum Ezechia re- Esa. 38.
 ge: Obsecro Domine, memento quæso quomodo
 ambulauerim coram te in ueritate & corde perfe-
 cto, & quod bonum est in oculis tuis fecerim.
 Simili fiducia fortissimus ille Christi miles pro-
 dit in conspectum imperatoris sui: Ecce, inquit,
 coram Deo in Christo loquimur. Et ad eosdem
 Corinthios de se loquens: Non ambulantes in a-
 stutia, neque adulterantes uerbum Dei, sed in
 manifestatione ueritatis commendantes nosmet-
 ipsos ad omnem conscientiam hominum, coram
 Deo. Idem alibi: Bonum certamen certavi, cur-
 sum consummaui, fidem seruaui: de cætero re-
 posita est mihi corona iusticiæ. An non magna
 felicitas est, sic posse comparere apud Deum deo-
 rum in Sion, in specula perfectionis Euangelicæ?
 Deum deorum dixit, iudicem omnium iudicans. Deus deorū
 Siue enim accipias populi iudices, siue pios ho-
 mines ad quos sermo Dei factus est, siue angelos
 qui & ipsi dicuntur Eloim, siue demones aut de-
 monū ministros homines, qui se pro dijs coli pas-
 si sunt, hic unus est Deus deorum, iudex uniuersorum,
 sicut testatur Psalmus LXXXI: De-
 us stetit in synagoga deorum, in medio autem de-
 os dijudicat, ipse à nemine iudicandus. Nec an-
 gelorum, nec prophetarum, nec ullius sanctorum
 aspectus confert homini ueram beatitudinem: so-

f lus

lus hoc præstat Deus deorum. Huc ut pertingā-
 mus, Dominus impertit benedictionem, sed oran-
 tibus. Assiduè rogari uult, non ut admoneatur,
 sed ut nos rogando digni efficiamur, quibus lar-
 gius impertiat suam benedictionem. Nam & hoc
 pacto paremus apud Deum, quoties uel appella-
 mus illum puris precibus, uel pro beneficijs acce-
 ptis gratias agimus. Domine Deus uirtutum
 exaudi orationem meam, auribus percipe Deus Ia-
 cob. Angelorum Deus est, eoque Deus uirtu-
 tum dicitur: & hominum Deus est, qui patriarchā
 Iacob imitatur. Is luctando cum angelo meruit be-
 nedictionem. & idem dixit: Vidi Dominum facie
 ad faciem, & salua facta est anima mea. Sequitur:
 Protector noster aspice Deus, & respice in fa-
 ciem Christi tui. Nondum plenam securitatem
 assequutus est, qui requirit protectorem. Adhuc
 metuit ignea iacula malorum spirituum è subli-
 mi nos impetentiū. Aduersus hæc implorat Deū
 exercituū, ut suis sit clypeus. Hoc enim modo uer-
 tit Hieronymus, quod Septuaginta uerterunt
 hyperaspisten. Magna est dæmonum potentia,
 sed Dominus uirtutum unus potentior est uni-
 uersis. Si ille dignatur nobis esse clypeus, non
 est quod metuamus ulla iacula. Sub hoc clypeo
 tutus latebat, qui dicit: Dominus protector uitæ
 meæ, à quo trepidabo? Et alibi rursus: Domine
 ut

Pſal. 26.
 Pſal. 5.

E C C L. C O N C O R D I A. 82
ut scuto benueoluntatis tue cinxisti nos. Nullum
est hominis scutum, quod totum hominis corpus
reddat inuulnerabile, quin & ipsum scutum inter-
dum prodit hominem. at quem tegit Dei clypeus,
nulla ex parte potest sauciari. Aspici à Deo, tegi
est. Aspicit autem, cui propitius est, ac bene uult.
Eoq; Psalmus quem modo citavi, scutum appellat
beneuolentiae. Græcè *ὁ δολίος*. Hieronymus uer-
tit Placabilitatem. Qui suis meritis sese prote-
gunt, & his ueluti clypeo fidunt, an tuti sint, ipsi
uiderint. Qui fiduciam suam collocant in ceremo-
nijs, in cultu diuorum, in ueste, quasi tutum reddat
ab insultu Satanae, non satis fideli utuntur cly-
peo. Sed gratiae Dei & huius promissis tutò fidi-
tur. Aspiceret Deum, beatitudo est: sed illum non
possumus aspiceret, nisi prius aspexerit nos. Quum
essemus caeci, & in tenebris plusquam Cimmerijs
uersaremur: ille dignatus est aspiceret nos, aperuit
oculos nostros. & quum essemus inimici, diligēdo
nos effecit, ut ipsum redameremus. Respice in
faciem Christi tui. Non arbitror anxie disqui-
rendum, utrum hoc ad personam Dauidis, an alte-
rius cuiuspiam, iuxta communē sensum referatur.
Christus, Græcis unctū sonat, quod Hebraeis Mes-
sias. Omnes Christi sunt, qui in Christum renati
sunt. Ab horum facie nunquā auertit oculos Deus,
sed custodit illos ut pupillam oculi, modò ne ipsi fa-
ciem

1. Pet. 2.

ciem suam auertant ab eo. Regum autē ac sacerdotum est ungi. Vtrunq; suo quodam modo sunt, qui suo cognomini respondent, quos beatus Petrus alloquitur: Vos autem genus electum, regale sacerdotiū, gens sancta, &c. Sed ille Christorum omniū princeps est, qui dictus est princeps pacis, ac sacerdos in æternum, secundū ordinem Melchisedech, quem singulariter unxit Deus oleo leticiæ præ participibus suis. In huius faciem, quoniam caret omni naeuo, Deus pater gaudet aspicere: quem profitetur esse filium unicè dilectum in quo, sibi placitū sit. Quid sibi uult igitur, quod ait propheta: Aspice & respice in faciē Christi tui? Quicquid Deus largitur nobis, per filiū ac propter filiū largitur, nō propter opera iusticiæ quæ fecimus nos. Nos enim in multis offendimus omnes. Solus ille agnus est, omnis expers maculæ. Ergo protector noster Deus, si tuos oculos offendit facies, hoc est consciētia nostra, respice in faciem Christi filij tui, quem sine exceptione diligis: per illius merita nobis largire, quod ipsi non meremur. Iudæi quoniā non nouerant incarnationis mysterium, in precationibus suis dissidentes suis meritis, obtestabantur Deum per memoriam patriarcharum, Abraham, Isaac & Iacob, quorum pietas Deo fuisset accepta. At Christiani nihil petunt à Patre, nisi per Iesum Christum, quem habemus in cœlis aduocatum efficacem,

ECCLESIA. CONCORDIA. 85

efficacem, quiq; suam fidem nobis obstrinxit, fore ut acciperemus quicquid postularem Patrem in ipsius nomine. Qui scripsit hunc Psalmum, non uiderat Christum in carne: sed oculis fidei qui longè prospiciunt, uiderat illum uenturum: quemadmodum & Abraham tot seculis Christi aduentu antiquior uiderat diem illius, & gauisus est. Nos igitur quoties aliquid à Deo petimus, cum fiducia petamus: sed eam fiduciam hauriamus nō ex nostris benefactis, sed ex gratuitis Christi promissis. Ne dicamus, respice ad ieiunia mea, aut eleemosynas, aut uigilias, aut chameunias: sed, respice in faciē Christi tui. Docet hoc Paulus ad Ephesios II I: In Christo Iesu Domino nostro habemus fiduciā ac accessum, in confidentia per fidem eius. Quid est, per fidem eius? Quia fidendum est illi toto pectore, qui non fallit in promissis, etiamsi promittat quæ uidentur nobis impossibilia. Quis enim credidisset fieri posse, ut diuina humanaq; natura sic unirentur, ut coirent in unam personam? At ille promisit & prestitit. Quis crederet fieri posse, ut homo uerus sederet ad dextram Dei patris? promisit & prestitit. Quid est igitur quod non speremus à Deo, modo respiciat in faciem Christi sui? Ut autem intelligas hanc interpretationem non esse somnium sensus mei, sed prophetam agnoscentem dignitatem suam cōfugisse ad faciem Christi,

f a attende

attende quod sequitur: Quia melior est dies
 unus in atrijs tuis, super millia. Nihil uetat quo mi-
 nus hæc iuxta sensum humiliorem referantur ad
 Israelitas captiuos apud Babylonios. Tenebatur
 ingenti patriæ desiderio, tenebat ethnicarum su-
 perstitionum, suspirabant ad pristinos ritus, ac tem-
 plum illud magnificum, quod extruxerat Solo-
 mon. Iam enim sibi uidebatur diutino ethnicorum
 commercio facti ethnici. Sed nos retrusorem intel-
 lectum sequi maluimus. Non addit chiliadum nu-
 merum, ut intelligas infinitum discrimen. Nec di-
 cit in domo tua, aut sanctuario tuo: sed in atrijs
 tuis, quod est templi quasi uestibulum, in quod ad-
 mittebantur & prophani. unde Paulus Hebræis
 scribēs, appellat sanctum seculare *ἁγίου κοινόν*, quod
 toti pateret mundo. Nec est apud Hebræos u-
 nus dies, sed tantum dies. Non est enim dies ubi
 non lucet Sol iusticiæ, & incontaminata ueritas.
 Nusquam igitur dies est, nisi in Ecclesia. In nocte
 sunt, qui sunt extr: hanc: quod olim uaticinatus
 est Zacharias, cap. ultimo, de incredulis loquens:
 In die illa non erit lux, sed frigus & gelu. Mox
 de fide Ecclesiæ sic loquitur: Et erit dies una
 quæ nota est Domino, non dies, neque nox. Vul-
 garem diem facit solis exortus, noctem occasus.
 Quis igitur est hic dies & non dies? Explicat hoc
 Esaias cap. LX. Nō erit tibi sol in lucem diei, ne-
 que

ECCL. CONCORDIA. 87

que ortus lunæ illuminabit te per noctem: sed erit tibi Dominus lux æterna. Vtrunque duorum prophetarum locum imitatus est, qui scripsit Apocalypsim. Et ciuitas non habebit opus luce solis, quo-
 22
 niam Dominus omnipotens lumen eius erit. Porro non esse lucem nisi in Ecclesia, testatur Esaias eodem quod modò citauit capite, de his agens qui non receperunt fidem Euangelicam: Quia ecce tenebræ operient terram, & caligo populos: Super te autem orietur Dominus, & gloria eius in te uidebitur. Mox subiicit, de ijs qui relicta patria superstitione, crediderunt Euangelio: Et ambulabunt gentes in lumine tuo, & reges in splendore ortus tui. Ad hæc, quum ait, ὑπὸς χιλιάδας, non addit quarum rerum, complectens uniuersa com-
 moda in unum conflata, quæ non possunt homini cōtingere extra Ecclesiam. Nam quæ potest esse felicitas hominis, si in tenebris ambulet? Quandiu militamus in hoc tabernaculo, per fidem intuemur solem. At in illo cœlesti templo non est nisi unus dies, quia nō est transmutatio, nec uicissitudinis ob-
 umbratio, nec ulla erroris aut ignorantia nebula lucem offuscat. Aeternitas enim nescit ortum & occasum. Interim tamen ambulare in luce fidei, & simplici animo sequi eum qui dixit: Qui sequitur me non ambulat in tenebris: beatius est omnibus opibus, regnis, glorijs & oblectamentis hu-
 f 4 ius mundi.

ius mundi. Hæc stulta dictu uidentur ijs, quibus
 Christus nondum aperuit oculos: uerum si per-
 conteris eos, quorum cordibus illuxit Christus,
 num uelint pietatis iactura totum mundum lucrifacere,
 detestabuntur, auersabuntur & abominabuntur sermonem tuum.
 Norunt enim quantum bonum sit, quod iam uelut aram tenent: &
 quàm inestimabile sit illud, ad quod mox sunt transferendi.
 Nunc illud mihi spectato, quanto desiderio teneatur domus Dei qui hæc loquitur:
 » Elegi abiectus esse in domo Dei mei, ma-
 » gis quàm habitare in tabernaculis peccatorum.

Quid est abiectum esse? Iacere in limine aut uestibulo, & conculcari, quod mendicorum est.
 Tanta autem est Ecclesie maiestas & felicitas, ut quod in ea contemptissimum est, longè præstet omnibus mundi splendoribus. Sicut in cœlesti Hierosolyma multe sunt mansiones, quarum infima tamen potior est omnibus regum palatijs: sic in Ecclesia, uelut in magna domo, diuersi generis uasa sunt, quorum aliud est alio honoratius: & tamen quod in his uilissimū est, preciosius est uniuerso mūdo. In corpore hominis naturali, membrum aliud alio est præstantius. Functiones quidē diuersæ sunt, sed eodem spiritu uegetatur omnia. Sic in corpore Christi mystico, quod est Ecclesia, diuersi sunt ordines hominū, diuersa munia donaq; spiritus: om-

ECCL. CONCORDIA. 89

tus: omnes tamen membra sunt Christi, & eandem expectant hereditatem. Quod hic infimū est, sublimius est omni fastigio mundi. Pes humani corporis beator est oculo suis, aut canis: & ea partes per quas egerūtur recrementa cibi ac potus in humano corpore, beatiore sunt capite asini. Hic obiter propheta aperit fontem, quamobrem plerique mortales, uel non accedunt ad Ecclesiam, uel recedunt ab Ecclesia, uel eiekti ob culpā grauātur redire. Qui tument honoribus mūdānis nolūt, deponere cameli gibbos, ut per humile ingrediātur ostiū. Et ex historijs discimus complures, hærēsarchas esse factos, quod ad episcopi dignitatem nō admo-uerentur. Itaq; maluerunt primū tenere locum inter canes & sues, quā inter oues Christi mediocri esse loco. Hæc stulta ambitio genuit nobis Basilides, Marciones, aliaq; inauspicata nomina. Sed quid consequuti sunt infelices? Apud homines sibi constarunt sempiternā ignominiā, apud Deū meruere gehennam. Quanto satius erat, uel ignotissimum esse inter oues Ecclesiæ, modò nomen habeas scriptum in libro uitæ. Simili tenētur amentia, qui quum magnis ac manifestis criminibus meruerint submoueri à cōsortio Ecclesiæ, tamē recusant profiteri pœnitentiam ut Ecclesiæ reconcilientur. Humile & abiectum esse putant arceri ingressu, nudo capite nudisq; pedibus stare in uestibulo, flexis ge-
f s nibus

nibus introeuntium preces implorare, gestare pro
 purpura saccum, pro unguentis conspergi cinere.
 Quid in causa? Quia non uident quanta sit di-
 gnitas, quanta felicitas, quanta securitas, uersari
 in atrijs Domini. Quanta uilitas, quantumq; peri-
 culum, uel ad horam esse extra domum Dei. Vidit
 hæc ille Deo charus Theodosius imperator, qui
 maluit uniuersum imperij strepitum deponere, &
 in abiectum pœnitentium ire locum, quàm nō esse
 in domo Domini. Illi ipsi pœnitētes cultu squalidi,
 ieiunijs attenuati, lachrymis & mœrore confecti,
 qui tãquam mendici iacent in limine domus Dei,
 multo feliciores sunt, quàm qui sub Satana regnāt
 in tentorijs impietatis. Siquidē hi, si modò uerè pœ-
 nitet, licet corpore sint extra domū Ecclesiæ, ani-
 mo sunt intus. Quid est igitur quod tanto ardore
 desiderat propheta, per Christi faciē obtestās De-
 um? ut uel in extremo angulo, aut limine domus
 Dei uersari liceat, & uel inter abiectissima Christi
 membra censeatur, extra quem nulla cuiquam est
 spes salutis. Sed si ad limen domus Dei uel acceda-
 mus uel redeamus, parata est misericordia Domi-
 ni, quæ subleuat infirmitatē nostram, ut proficia-
 mus ad perfectoria: parata est ueritas Domini, ut
 abundemus in omni scientia spirituali: parata est
 gratia Domini, ditans nos spiritualibus charisma-
 tibus: postremò parata est gloria Domini, quæ nos
 trans-

ECCL. CONCORDIA. 91

transformet in imaginem Christi. Christus, ueritas est: Christus, iusticia nostra est: quem si sequamur antecedentem, fit quod dicit Esaias: Et anteibit faciem tuam iusticia tua, & gloria Domini colliget te. Misericordia condonat errorem: ueritas illuminat mentem, ne reuoluaris in errorem: gratia instruit donis Spiritus, ut conuersus confirmes fratres tuos, & quàm plurimos ab impietate reuoces: quemadmodum ait beatus Dauid, expertus misericordiam Domini magnam, ac per Nathan ad ueritatem reuocatus: Docebo iniquos uias tuas, & impij ad te conuertentur. Hoc est quod hic sentit Propheta: Quia misericordiam & ueritatem diligit Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus. Similiter & Paulus, per Domini misericordiam reuocatus à furore persecuendi, & per ueritatē Euangelicam edoctus uiam Domini, deniq; per gratiam sancti Spiritus præclaris donis locupletatus, factusq; uas & organum electum, eò profecit, ut etiam in medijs afflictionibus in Domino gloriaretur. Quanquam potest hic uersiculus & aliter intelligi, ut misericordiae diuinæ sit, quod trahimur ad cognitionem ueritatis, iuxta uerbum Hieremiæ XXXI. Ideo attraxi te miserans. Tum ut ueritas sit hominis confitentis sua mala, & agnoscentis gratuitam Dei misericordiam. Hoc enim sentit Psalmus L. Ecce enim ueritatem dilexisti, incerta & ocul-

& occulta sapientiae tuae manifestasti mihi. David
 quandiu celabat peccatum suum, mendax erat, &
 fucum facere conabatur, non hominibus tantum,
 sed & Deo. Verum Deus ex sua misericordia per
 Nathan prophetam reuocat eum ad ueritatem cō-
 fessionis: declarans inutiliter celari peccatū apud
 homines, quū oculos Dei nemo possit fallere. Mi-
 sericordiam reuocantem & ueritatem confiten-
 tem, sequitur gratia & gloria. Peracto enim luctu
 poenitentiae, & ita castigatis membris, ut quemad-
 modum antea seruiērāt iniquitati ad iniquitatem,
 ita facta templa spiritus Sancti seruiant iusticiae ad
 iusticiam, sit ut gloriētur Ecclesia, illic superabun-
 dare gratiam, ubi abundarat peccatum: & inter
 angelos maior sit gratulatio super uno peccatore
 reuocato, quā super nonagintanouem iustis.
 Non est quidem absurdum quod adfert Augusti-
 nus, ueritatem referens ad fidem Dei in promissis:
 Solus enim ille uerax est, quum sit omnis homo
 mendax: non quod semper fallant homines, sed
 quod in ipsis non sit prestare quod pollicentur,
 incerti an in proximum diem uicturi sint. Quan-
 diu circumferimus hoc mortale corpusculum, mul-
 tis iniurijs multisq; periculis obnoxium, miseri-
 cordia Domini circumuallat nos undique scuti ui-
 ce, ne reuoluamur in uitia: ueritas Dei in promis-
 sis fulcit erigitq; mentes nostras, ut contemptis
 huius

ECCL. CONCORDIA. 93

huius uitæ bonis pariter ac malis, feramur ad coelestia. Concinit huic sensui Psal. XXXV. Præ-
tende, inquit, misericordiã tuam sciētibus te, & ius-
ticiã tuam ijs qui recto sunt corde. Iusticia reddit
cuiq; quod suum est. Quid aut reddet nobis Deus,
qui nulli quicquã debet? Nihil enim habemus, quod
illius benignitati non oporteat acceptũ ferri. At
aliud est libertas, aliud iusticia. Verũ & illud iusti-
ciae genus est, præstare quod gratuito promiseris.
Hac ratione Deus seipsum nobis quodã modo debi-
torẽ constituit, ut licet ipsum ob merita nostra nõ
possimus appellare, ob promissa tamen appellare
possimus. Quod si nos meminerimus officij nostri,
ille non recusat uocari iniustus, si minus præstet
quod pollicitus est. Venite, inquit, & arguite me,
dicit Dominus. Hanc Dei iusticiam appellat Da-
uid, quum ait: Ut iustificeris in sermonibus tuis,
& uincas quum iudicaris. Prorogat interdum
expectationem nostram Deus, fallit nunquam: in-
terim qui non norunt illius ueritatem, obmurm-
rant ac dubitant. quemadmodum illi duo discipu-
li, quum aiunt: Nos sperabamus quod esset redem-
pturus Israhel. Quin & discipulos ingens habe-
bat moeror, quod quia non credebant eum re-
surrecturum, putarent sibi data uerba. Quod hic
ex Hebræo uertit Hieronymus, & alij quidam,
id ita discrepat ab eo quod transtulerunt Septua-
ginta.

ginta, ut non uideatur eius generis esse uarietas, quæ frequenter accidit ex eo, quod eadem sententia uarijs effertur modis, aut ex ijsdem uerbis alius alium sensum colligit: sed apparet scripturam Hebraicam in codicibus uariasse. Id usuuenit interdum, quum scriba aut interpres elementi, similitudine deceptus, aliud pro alio legit: aut quum diuersa literarum distinctio, diuersum efficit sensum. Nam quod ex Hebræo reddunt sic habet. Quia sol & scutum Dominus Deus, gratiam & gloriam dabit Dominus. Quæ lectio si germana est, solem posuit pro ueritate, quæ est Christus, qui illuminat omnem hominem uenientem in hunc mundum: scutum pro misericordia protegente credentes, aduersus omnes insultus Satanae. sicuti loquitur Psalmus XXXI. Sperantes in Domino misericordia circumdabit. Quamquam & Paulus hortatur, ut sumamus scutum fidei. & alius Psalmus dicit: Scuto circumdabit te ueritas eius, nec timebis à timore nocturno. Vis igitur tutus esse ab omni malo? Ne circumferaris omni uento doctrinae, sed quod è Scripturis diuinis tradidit nobis Ecclesia catholica, firma fide teneamus: quod præcipit, simplici obedientia seruemus: quod promittit, alacri spe expectemus. Simpliciter ambulantes non decrit neque misericordia, neque ueritas, neque gratia, nec ullum

ECCL. CONCORDIA. 97

nec ullum bonorum genus, quod ad beatitudinem
pertinet. Eoq; subdit: Dominus non priuabit,
siue non fraudabit bonis eos, qui ambulant in inno-
centia. Pro quo Septuaginta uerterunt *ἐν ἀνα-
νία*, quod magis sonant simplicitatem, omnis ex-
pertem fraudis ac maliciæ. Columbinos animos a-
mat spiritus Sanctus. Dabit hic gloriam synceræ
conscientiæ, in futuro dabit ineffabilem illam glo-
riam. Interim arrabone tam precioso contentus,
expecta bona futuri seculi, spe gaudens, ut uerè
et ex animo dicas cum Propheta: Domine uir-
tutum, beatus homo qui sperat in te. Atque
hæc est complurium psalmorum clausula. Frequen-
ter enim repetendum est, quod oportet semper in-
fixum esse mentibus nostris. Secundus Psalmus ita
desinit: Beati omnes qui confidunt in eo. Quar-
tus: Quoniam tu Domine singulariter in spe con-
stituisti me. XXVI ita. Expecta Dominum, uiri-
liter age, et confortetur cor tuum, et sustine Do-
minum. XXX ita: Viriliter agite, et confor-
tetur cor uestrum, omnes qui speratis in Domino.
XXXII, In nomine sancto eius sperauimus.
Trigesimus tertius, Non delinquent omnes qui
sperant in eo. XXXVI, Saluabit eos qui spe-
rauerunt in eo. Item XL, et XLII, ad spem
in Deo figendam hortatur. Similiter et LXIII,
et CXXX. Nec est ita uulgaris spes, quam
nobis

nobis tanto studio commendant literæ sacræ. Agricola sperat à Deo letum agrorum prouentum, nauta prosperam nauigationem, grauida felicem partum, egrotus cõualescentiam. At uir pius qui uerè sperat, hoc est, spem omnem fixit in Domino, plena fiducia totam sollicitudinem conijcit in Deũ: psuasus siue læta obtingerint siue tristia, siue mors, siue uita, omnia per Dei misericordiam cessura in bonum, inscrutabili sua sapientia sic tẽperãtis res mortalium. Itaque quum beatus sit homo Domine uirtutum, qui fiduciam omnẽ in te collocauit, nec id fieri possit nisi sit intra domum tuã Ecclesiã: dignare quaeso aperire oculos omnium nostrũ, ut uidentes quàm sint amabilia, quàm pulchra, quàm tranquilla, quàm tuta, quàm felicia tabernacula tua: rursus quàm his dissimilia tabernacula impietatis, positis opinionum & affectuũ dissidijs, eodẽ sensu, eadẽq; sentẽtia cõcordes uersetur in illa beata sodalitate sanctorũ omniũ, ut uerè de nobis dici possit: Ecce quàm bonũ & quàm iucundũ, habitare fratres in unum. Nunquam autem coalescemus in unũ, nisi pariter spem nostrã ponamus in Christo Iesu rege Sion, ac Domino nostro, & ad illũ unum spectemus omnes. Vbi regnat ambitio, ubi pecunie studiũ, ubi peruicacia, ubi cæcus fauor, aut odiũ cæcius, ut pertẽdamus tueri quicquid semel diximus aut scripsimus, ubi in gratiam partium probamus

ĒCCL. CONCORDIA. 97

probamus quæ scimus esse improbanda, aut odio
priuato dānamus & ea quæ piè dicta: denique ubi
quisque ad se spectat, & undique trahitur funicu-
lus contentionis, non potest res ad concordiam re-
digi. Reputemus quàm sit stultum, sic odisse mores
quorundam pontificum aut sacerdotum ac mona-
chorum, ut ipsi fiamus illis deteriores. Deterior e-
nim est, qui recedit ab Ecclesiæ consortio, & in hæ-
resim aut in schisma demigrat, quàm qui impurè
uiuuit saluis dogmatibus. Cū hoc, perquàm iniquū
est, nos ad aliorum uitia lynceos esse, ad nostra i-
psorū talpis ceciores: & in aliorum oculis uidere
festucam, ipsos trabem in oculo circūferentes. Ho-
mines cum hominibus uersamur. Quanquam gra-
uius fateor peccant, qui in potestate constituti pu-
blica, nō meminerūt officij sui. Tamen populi per-
uicacia sæpenumero in causa est, ut qui præsumunt, a-
lij sint quàm esse conueniret. Sic populus Israeli-
ticus pro mitissimo Samuele, accepit superbū Sau-
lem. Placabilior erit alienis erratis, qui prius sua
inspexerit. Præcipuum est discordiæ seminarium,
quòd sinistro tantum oculo proximorum uitia
intuemur. Claudatur ille sinister, & dexter uicif-
sim ad eorum uirtutes aperiatur. Si uirtutum can-
didi fuerimus aestimatores, leuius offendemur ui-
tijijs. Inter fratrem ac fratrem, inter uxorem ac ma-
ritum non constat amicitia, nisi uicissim inter sese
g ad que-

ad quædam uitia conuieant. Quomodo igitur constabit totius Ecclesiæ concordia, si quisque ad alterius uirtutes lusciosus, ad uitia tales habet oculos, qualia sunt specula quædam, quæ faciem oppositam & multo maiorem reddunt & deformiorem? Dolendum est tam multos esse monachos, qui præter uestitum ac frigidas ceremonias minimum habent religionis: tam multos esse sacerdotes, qui nec castè uiuunt, nec sacris uacant literis: nonnullos etiam abbates & episcopos, qui minimum differant à prophanis principibus aut satrapis. Sed interim dissimulamus quàm multi sint inter illos pij, sobrij, docti, de quibus republica benemerentes, in diuitijs pauperes, in dignitate modesti, in potentia mites. Nec cogitamus quanto nos essemus ferociores, si tot rebus ad licentiam inuitaremur. Expedi igitur, ut plebs, quæ dissimulatis sacerdotum uirtutibus, uitia tantum uidet exaggeratq; , suam inspiciat manticam, à tergo in pectus reuolutam. Quotus quisq; est opifex, ut ab infimis incipiam, qui in præstada opera fidelis est, in mercede exigenda æquus. Nec enim temerè natum est illud uulgo celebre prouerbium, In sua quenq; artificem arte furem esse. Iam quod omnino genus rerum est, quod illi nõ corrumpant quæstus gratia? Quot modis uitiatur triticum ac farina, quot modis uinũ ac ceruisia, quot modis pannus reliquaq; texta?

Opifices.

ECCL. CONCORDIA. 92

textæ? Omitto nunc in promissis perfidiam, in commercio supercilium ac morositatem: ut propemodum commodius sit cum rege quopiam aut Cardinale agere, quàm cum latomo, qui uix habet domi unde coenet. Qui tales sunt in seruili sordidoq; opificio, quales probabile est futuros, si ad eorum dignitatem euebantur, quorum mores ferre non possunt? Vulgus, sacris initiatorum incontinentiam, incesti sacrilegij ac uiolati uoti titulis exaggerant, sibi ut liberis ac solutis blandiuntur. Atqui, ne errent, nemo Christianus ad peccandum liber est, omnes religiosissimo sacramento sunt astricti: nisi fortè ludum esse credunt, quod in baptismo professi sunt. Si infami cognomine uocantur apostatæ, qui à Benedicti aut Francisci instituto desciscunt: quanto magis eo nomine digni sunt, què in Baptismo mundi cõtemptum professi, toto animo seruiunt mundo, & à Christo imperatore transeunt ad satanam. Iam adulterium, crimen quod apud ethnicos gladio, apud Iudæos lapidatione puniebatur, neutiquam leue est: utcunq; nunc pro ioco ducitur. Quod si quis propius inspiciat, inueniet fraudibus, rapinis, periurijs referta omnia. Ut ne commemorem interim, quantam malorũ lernam tegat umbra belli. Nihil attinet hic de magistratibus inferioribus loqui, deq; ijs qui ob nobilitatis titulũ, sibi uolunt licere omnia, deq; principi-

bus ceteris. Quocunq; uertas oculos, heu nimium multa est querelarū materia. Sed hæc est rerū humanarū natura: maris in morem multa secum deferre, quæ malis abesse. Mutat sepe uicia, ponit nunquam. Quid igitur superest, nisi ut se quisq; discutiat, & omnes ad Christi misericordiā cōfugiamus? Quædā uitia leuiora sunt, quàm ut expediat asperam admouere medicinā. Quædā minore religionis incōmodo dissimulantur, quàm exagitātur. Porro quæ prauiora sunt, quàm ut oporteat dissimulare, manum doctam & artificem requirūt: ne nobis eueniat quod solet imperitis medicis, qui dum parum dextrè admouent remedia, pro morbo extinguunt hominem: aut ex leuiore malo reddunt immedicabile. Pleraq; paulatim ac per occasionem irrepserūt, ea paulatim ac per occasionem tollenda sunt, si fieri queat absque graui tumultu: sin minus, dissimulanda, donec ipsa dies porrigat occasionem cōmodiorem. Eādē dexteritate utendum est in dogmatibus. Quidam dum impotenter uociferantur, Hæresis, hæresis, Ad ignem, ad ignē, in peiorem partem interpretantes quæ dicta sunt ambiguè, per calumniam deprauantes & quæ piè dicta sunt, plurimum fauoris conciliarunt ijs quos exitio dignos iudicabant. Rursus qui sub Euāgelij plausibili titulo moliuntur ea quæ ex diametro pugnant cum Euangelio, uehementer adiuuerūt partes eorum

Quomodo
tollenda uicia.

tes eorum quos oppressos uolebant. Itaq; dum illi nihil omnino patiuntur innouari, hi nihil sinunt relinqui, tempestas orta est penè insedabilis: & diè utrinque nimium tenditur funiculus contentio- nis, fit ut utraque pars rupto fune in tergum ca- dat. Non quod Ecclesia cōcidat, quæ nixa saxo im- mobili Christo, nullis turbinibus concutitur: sed de quibusdam hominibus loquor, qui causam Eccle- siæ tuentur, magno quidem zelo (non enim dicam malo) sed non secundum scientiam. Nondum eò processit hoc morbi, ut sit immedicabile. Extingui potest hoc incendium, si materiam igni subtraha- mus. Præcipuus autem huius tumultus fons, sunt impij mores hominum. Non est quod alij in alios culpam reiiciamus. Primum hoc humani generis parentum exemplum est: sed ut per se prauum, ita nobis infelix: Mulier decepit me, serpens decepit me. Omnes irā Domini prouocauimus, restat ut omnes ad illū simul sincero corde cōuertamur: il- le ut est exorabilis, uicissim conuertetur ad nos, atque hos inconditos rerum motus uertet in tran- quillitatem, nobis eodem pro nostra quantulacūq; portione annitentibus. Quo pacto, inquis, id fiet? Sit unusquisq; quod esse debet. Sint pōtifices, pon- tifices Christi uicarij, sincero corde gregis Domi- nici curam agentes. Sint principes, principes diui- ne iusticie ministri, tāquā Deo reddituri rationē:

g 3 quem

Modus sedā
di schisma.

quem hoc magis oportet ab illis timeri, quo liberiores sunt à timore hominum. Magistratus bona fide remp. administrent. Monachi perfectionem quam titulo profitentur, moribus praestent. Sacerdotes noctes ac dies meditetur in lege Domini, quo possint esse sal populi. Qui laici sunt, sint quod dicuntur, non praeeant, sed reuerenter obtemperet sacerdotibus, fideliter pareant principum legibus, in suo quisque opificio probet suam conscientiam summo illi *υπερδιουωσν*. Nam beati Lucae uerbo libenter utimur: Qui negociator est, bona fide negocietur: qui molitor est, bona fide sit molitor: qui pistor est, bona fide sit pistor: qui faber est, bona fide sit faber: qui uestiarius est, bona fide sit uestiarius, fiduciam habens in eo qui non deserit rectos corde. atque idem de caeteris dicendum est. Nemo suis uitijs hoc nomine blandiatur: Ita mos est, sic nemo non facit. Ne circumspicias o bone, quid alij faciant: sed quid abs te fieri uelit supremus ille iudex, cuius oculos nemo fallit, ad cuius tribunal omnes sistendi sumus, siue reges, siue inopes erimus coloni. Ibi non ualebit haec tergiuersatio: Ita mos est, sic nemo non facit. Interim ponatur ambitio, et pertinax uincendi studium, facessant fauores cum priuatis odijs, consilescat dementis rixae surda uociferatio, ita demum elucescet ueritas illa pacifica. Accedat illa *συζυκτηβασις*, ut utraque pars

Accomoda-
tio.

pars

pars alteri se nonnihil accommodet, sine qua nulla constat concordia. Sed haecenus obsequundetur, ut ne moueantur τὰ ἀνίμωτα: & haecenus feratur hominum infirmitas, ut paulatim inuitentur ad perfectiora. Illud autem omnibus penitus infirmum esse oportet, nec tutum esse, nec ad fouendam concordiam utile, temerè desciscere ab ijs quae maiorum autoritate tradita sunt, quaeq; longo seculorum usu consensuq; confirmata. Nec quicquam omnino nouandum est, nisi huc aut cogat necessitas, aut insignis inuitet utilitas. De libero arbitrio, spinosa est uerius quam frugifera disputatio. Et si quid de hoc querendum est, in Theologicis diatribis sobriè discutiatur. Interim inter nos illud conuenire satis est, hominem ex suis uiribus nihil posse: & si quid ulla in re potest, totum eius deberi gratiae, cuius munere sumus quicquid sumus: ut in omnibus agnoscamus imbecillitatē nostrā, & glorificemus Domini misericordiam. Conueniat inter nos, fidei plurimum esse tribuendum: modò fateamur & hoc esse peculiare spiritus Sancti donum, idq; multo latius patere, quam uulgus hominum credit: nec omnibus adesse qui dicunt, Credo Christum pro me passum esse. Concedamus fide iustificari, hoc est purificari corda credentium: modò fateamur, ad consequendam salutem necessaria cha-

Vsus antiquus.

Dogmata.

ritatis opera. Neque enim uera fides potest esse ociosa, quum sit fons & seminarium omnium bonorum operum. Quin potius distinguamus iusticiam repurgantem mētis nostræ domicilium, quā rectè dixeris innocentiam, & iusticiam ornantem ac locupletātem eam bonis operibus. Deus propriè nulli debitor est, nisi forsitan ex gratuito promisso: quanquam & hoc ipsum ut præstemus promissi cōditionem, illius est munificentia: non tamen reiiciendum est mercedis aut meriti uocabulum, quòd Deus quæ in nobis, aut per nos operatur pro sua bonitate acceptat ac pēsāt. De uerbis nulla sit digladiatio, modò de re cōueniat. nec interim ingerātur auribus imperitæ multitudinis

Opifices. illa *παράδοξα*: Nihil refert qualia sint nostra opera, tantū habeto fidem, & seruaberis: & Homo quicquid agit, nihil aliud quàm peccat: quæ ut in aliquo sensu uera sint, tamē ab imperitis aliò rapiuntur quàm expedit. Quēadmodū & ille uoces, Christus pro nostris peccatis depēdit. An ille pro nobis mortuus est, ut nos uiuamus in peccatis? an potius, ut semel illius sanguine loti, abstinemus ab omnibus inquinamentis? Mortuus est, & resurrexit, ut ipsum imitantes, moriamur peccatis, & in uitæ nouitatem resurgamus. Pro nobis crucem gestauit: sed idem clamat, Qui nō tollit crucem suam quotidie, non est me dignus. Ceterū qui Dominū
suis

suis sceleribus quotidie, quod in ipsis est, crucifi-
gunt, ijs mors illius adeo nihil profutura est, ut
cessura sit in grauem supplicij accessionem. Pij cu-
iusdam affectus est credere, preces ac bona opera
uiuentium prodesse defunctis, praesertim si haec illi
dum uiuerent facienda curarunt. Tantum admo-
neantur, qui funebres popas ac missas gloriae cau-
sa instituunt, perdere mercedem suam: ac certius
esse lucrum, si quod morientes legant, uiui ac sani
in pios usus erogent. At quibus hoc nondum persua-
sum est, ne obstrepant aliorum simplicitati: sed ipsi
tanto benignius subleuet pauperum inopiam, tantoque
feruentius incumbant bonis operibus, quo minus
credunt defunctos uiuorum benefactis iuari. Reli-
giosi item affectus est, credere sanctos ac sanctas,
quos Deus adhuc mortali corpore grauatos tanti
fecit, ut ad illorum preces, demones expulerit, mor-
tuos ad uitam reuocarit, nunc quoque nonnihil apud
eum posse. At quibus diuersa sedit opinio, pura me-
te, sinceraque fide inuocent patrem, filium et spiritum
sanctum: ne obturbent odiose ijs, qui citra supersti-
tionem implorant diuorum suffragia. Supersti-
tio, quam fateor in inuocatione cultuque diuorum
esse plurimam, coarguenda est: pius ac simplex
affectus interdum tolerandus est, etiam si sit cum
aliquo coniunctus errore. Ut nostra uota non
sentiant diui, sentit tamen Christus, qui et amat

Pro defun-
ctis orare.

Inuocatio
sanctorum.

simplices animos: si minus per sanctos, certè pro
 sanctis, dabit nobis quæ petimus. Qui seuerunt
 in diuorum imagines, non prorsus abs re conci-
 tati sunt ad eum zelum: licet immodicum, mea
 quidem sententia. Nam horribile crimen est ido-
 lolatria, hoc est simulachrorum cultus: qui tametsi
 iam olim sublatus est è moribus hominum, tamen
 periculum est, ne technis dæmonum eòdem reuol-
 uantur incauti. Sed quum statuaria & pictura,
 olim inter liberales artes habita, sit tacita poësis,
 plus interdum repræsentans affectibus hominum,
 quàm homo quãuis facundus possit uerbis expri-
 mere: & Plato agnoscens poësim plurimùm habere
 momenti ad Remp. bene secus'ue instituendã, non
 omnes poetas submouerit ex illa quam fingit ciui-
 tate, sed Homerum tantum, aut Homeri similem,
 qui dijs ac deorum filijs attribuit adulteria, pue-
 rorum amores, furta, mendacia, impotentes iras,
 dissidia, aliãq; uitia, quæ nemo bonus Reipub. gu-
 bernator ferret in suis ciuibus, aut frugi paterfami-
 liãs in uxore, liberis aut famulis: corrigendũ erat
 quod per imagines irrepserat superstitionis, utili-
 tas erat seruanda. Utinam omnes omnium ædium
 parietes haberent uitam Iesu Christi decenter ex-
 pressam. In templis autem, quemadmodũ in Aphri-
 cano concilio decretum fuit, ne quid recitaretur
 præter Scripturas canonicas: ita conueniret, nul-
 lam

lam esse picturam, nisi cuius argumentum in canonicis scripturis contineretur. In peristylijs, porticibus & ambulacris possent & alia pingi, ex humanis historijs desumpta, modò facerent ad bonos mores. Stultas uerò aut obscenas aut seditiosas tabulas, oportuit non solum è templis, uerumetiã ex omni ciuitate sublatis esse. Et quemadmodũ blasphemie genus est, sacras literas ad ineptos ac prophanos detorquere iocos: ita graui pœna digni sunt, qui dum pingunt Canonicarum scripturarum argumenta, de suo capite miscent ridicula quaedam, ac sanctis indigna. Si libet ineptire, à Philostrato potius petant argumenta. Quanquam sunt & in ethnicorum annalibus multa argumenta, quæ idiotarum oculis utiliter exponi possent. Ergo cui persuasum est, diuorum imaginibus, quoniam non sentiunt, nihil habendum honoris: fruantur suo sensu, ne tamen obstrepant ijs qui citra superstitionem sic uenerantur imagines eorum amore quos representant, quemadmodum noua nupta sponsi absentis amore exosculatur annulũ aut strophium ab illo relictum aut missum. Hic affectus Deo nõ potest ingratus esse, qui non è superstitione, sed ab abundantia quadã amoris proficiscitur. Idem sentiendum est de ijs, qui simili affectu exosculantur ossa, alias uel reliquias sanctorum. In his Paulus opinor concederet, ut in suo quisque sensu

Reliquias

sensu acquiescat. Noui Theologum, qui cum uideret quendam per cœmeterium euntem (nam erat iter publicum) non aperire caput ad signum crucifixi, haud quidem studio, sed intentum fabulis comitum, quibus cum deambulauerat: miro zelo dixit ad suos confabulones, Ausim iurare illum esse Lutheranum. Illud profectò non rectè. Quemadmodum altera pars peccat, odiosè obstrepens, non superstitioni, sed simplici religiosoque affectui nonnihil tribuentium imaginibus. Illud citra noxam omnibus potest inculcari, diuos ac diuas optimè coli imitando uitam illorum. Itidem quibus nondum persuasum est, horum temporum sacramentalem Confessionem fuisse ab ipso Christo institutam, seruent eam ut rem salutarem, multisq; commēdabilem utilitatibus, ac multorum seculorum usu comprobata. Vt autem illa tum tutior sit, tum minus grauis, magna ex parte in nobis situm est: uidelicet si deligamus integrum, eruditum, ac silentij tenacem sacerdotem, nec eum ambiguis ac perplexis sermonibus remoremur, ut percontando cogatur uelut expiscari crimina: sed simpliciter tanquam coram Deo aperiamus ea duntaxat, quæ certò sunt letalia uulnera. quod genus sunt, adulteriũ, homicidium, furtum, ebrietas enormis ac uoluntaria, obtrectatio maliciosa, quod homicidij aut ueneficij genus est: periurium, fraus,

fraus, rapina, aliaq; huius generis seu facto perpe-
 trata, seu certo animi proposito destinata: quibus
 enim nihil defuit præter occasionem, iam perpe-
 trarunt. Absit autem repetendi confessionem su-
 perstitio, absit anxietas enumerandi commissæ &
 circumstantias, aut totam iterandi cōfessionem a-
 pud alium sacerdotem, si quod crimen in priore sis-
 git. Præcipua cura sit, ut quòd admissum est dete-
 stemur, & in pristinum remigremus affectum. Il-
 lud omnium caput est, sic instituere uitam, ut non
 incidamus in ullum crimen letale. Id qui potest, li-
 ber est ab onere confitendi. Leuiiores culpas uita-
 re uix cuiquam concessum est in hac uita: at non
 difficile est, auxiliante Deo, uitare crimina, ei qui se-
 mel sit radicatus in charitate Dei ac proximi. Hoc
 igitur fundamentum ante omnia iaciendum, ac sta-
 biliendum est in animis nostris. Quòd si accidat in-
 crimen prolabi, nõ est necesse protinus ad sacerdo-
 tem currere: sed ad Deum ilico confugiendum est,
 cum illo statim redeundum in gratiam. Ut sacer-
 doti quoque confitearis, expectanda est temporis
 opportunitas. Consultum tamen est, culpas de qui-
 bus dubitas, criminales sint necne, sacerdoti quum
 opportunũ fuerit referare. Idẽ dico de pactis, de q-
 bus ambigis, utrum legitima sint an non. Complu-
 res enim perplexi casus incidunt in uita mortali-
 um: ueluti de usura, de matrimonio, de restituẽdo,
 de

de uotis. Qui credunt eam, ut nunc est, à Christo institutam, tanto obseruent religiosius, sinantq; alios in suo sensu acquiescere: donec sacrosancta Synodus aliquid expressius de hoc pronunciarit. Hoc pacto fiet, ut nec scindatur omnino Christiana concordia, nec mores infirmorum in omnem licentiam proruant. In missam si quid superstitionis aut sordium irrepserit, æquum est corrigere: ipsam missam quur usque adeò execremur non uideo. Constat psalmodia, qui dicitur Introitus: doxologia, precatio, sacris canticis, recitatione uerborum Prophetarum aut Apostolicorum, quam uocant Epistolam: recitatione Euangelij, professione fidei catholicæ, gratiarum actione, quam appellant Eucharistiam, ac religiosa commemoratione mortis Dominicæ, rursus precatio, inter quas est precatio Dominica: dein sequitur pacis Christianæ symbolum, mox communio, rursus sacrum canticum, & precatio. Postremo loco sacerdos totum populum uelut in suam tutelam receptum, Deo benedictione tradit atque commendat, ut perseuerent in affectu pietatis, mutuaq; charitate. Quid in his non pium ac uenerandum? Quos offendit sordida turba conducticiorum sacrificulorum, submo-ueant indignos, dignos retineant. Quibus non placeant prosæ, præsertim indoctæ, licet eas prætermittere. neque enim Romana Ecclesia ullas nouit prosas.

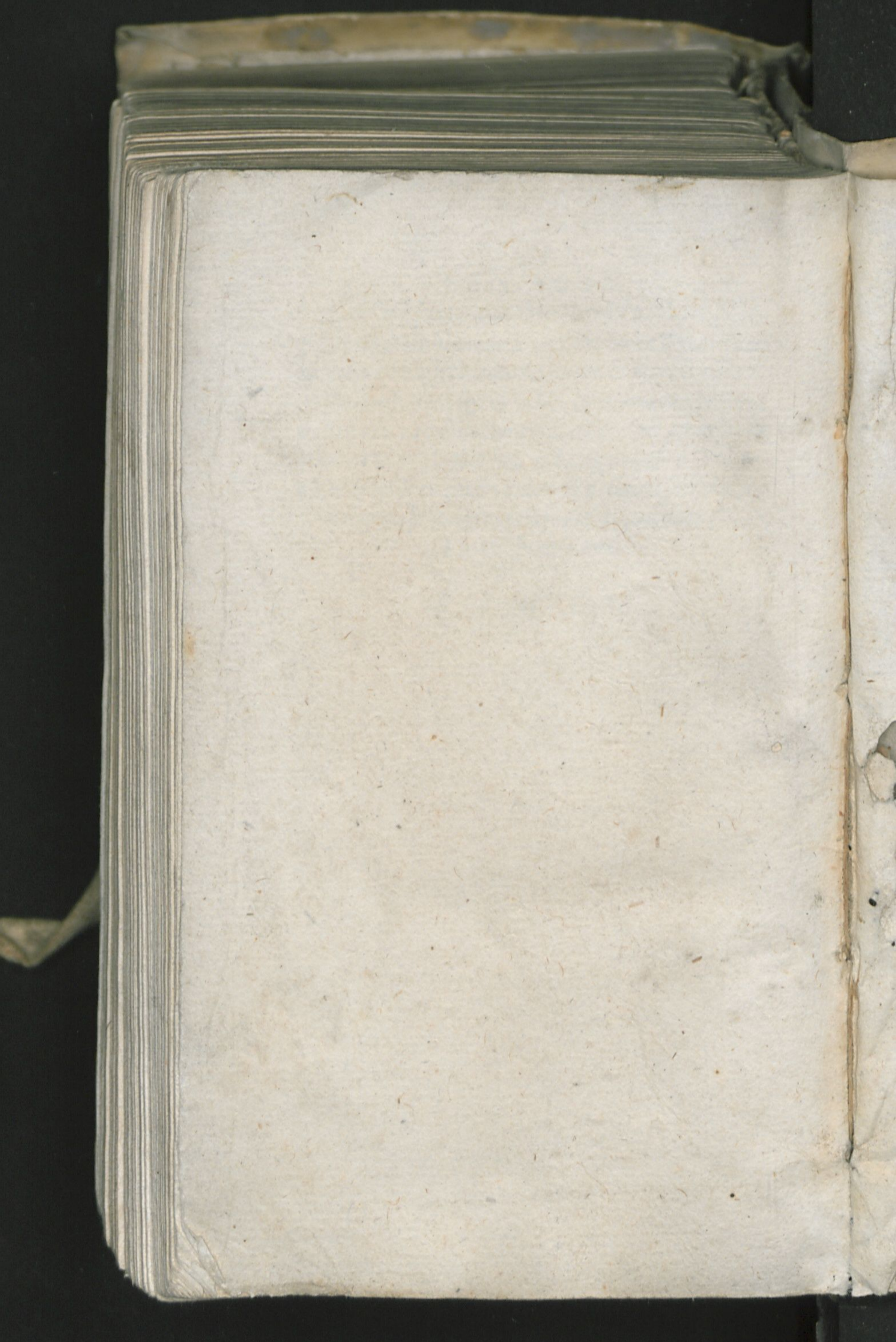
prosas.

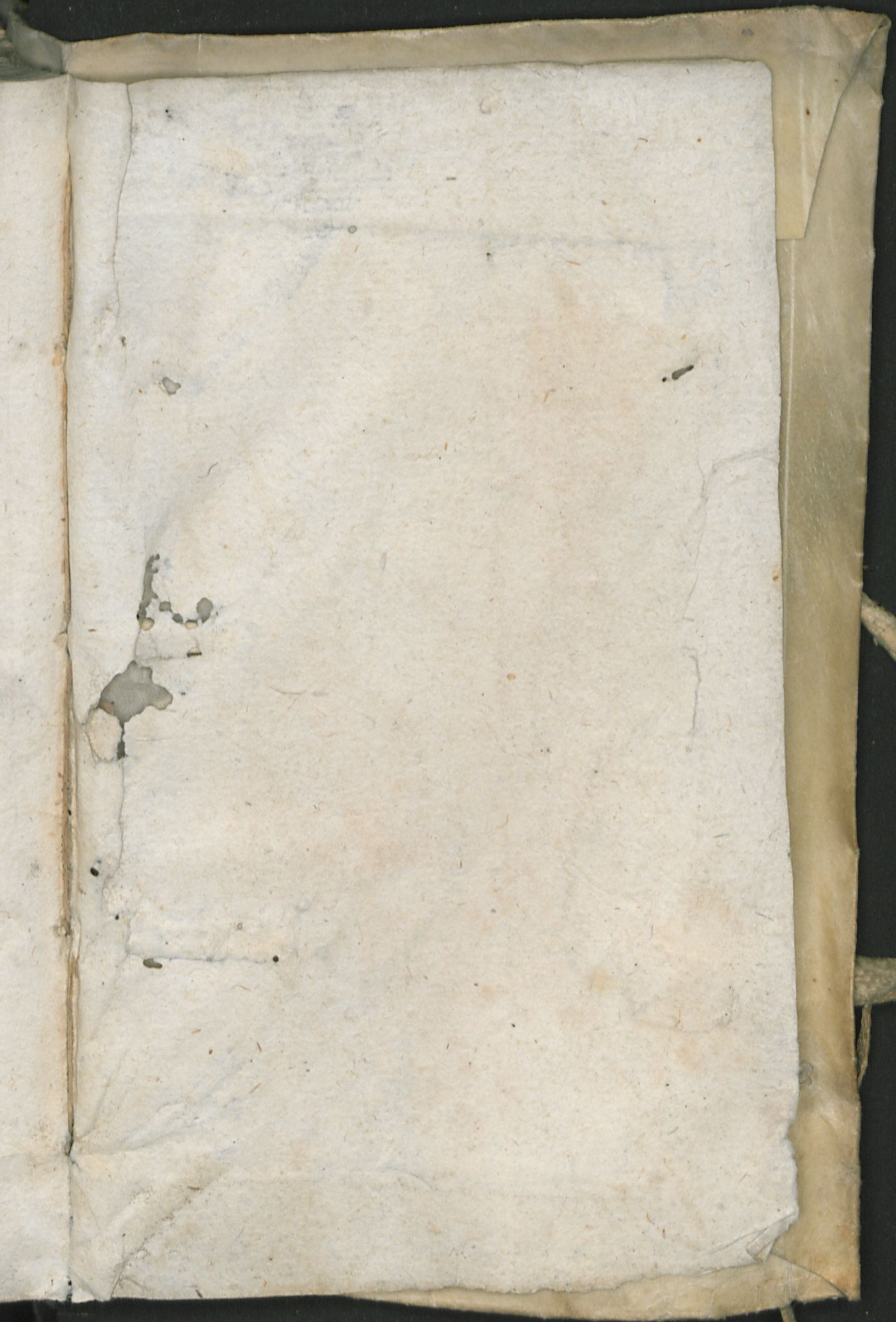
ECCLESIA. CONCORDIA. 113

profas. Similiter & cantionem quam nunc in nō-
nullis templis canunt, post consecratum corpus
& sanguinem Dominicum, pro pace, aut contrā
pestilentiam, aut pro felici prouentu frugum, sine
religionis detrimento liceret omittere. id enim o-
mnino præter ueterem morem inductum est. Nam
id temporis olim populus non cursitabat ad uiden-
dum id quod sacerdos ostendit, sed prostratus hu-
mi corporibus, animis in cœlum erectis gratias a-
gebat Christo redemptori, qui nos suo sanguine
lauit, sua morte redemit. Nihil porrò tale nouit Ec-
clesia Romana. In sacello Pontificis non est nisi u-
nicum altare & unicū sacrum. Quin & hodie in *Plures missæ:*
multis Ecclesijs, Romanam imitantibus, non licet
priuatim sacrificare, duntaxat id temporis, quum
summum peragitur sacrum. Illorum insolentia est
arguenda, qui cum summi sacrificij tempore am-
bularint nugantes de rebus friuolis, proprium re-
quirunt sacerdotem, qui ipsis propriè sacrificet:
aut in uespertino cultu, quemuis obuium arripiūt
sacerdotem, qui ipsis separatim dicat uespertinas
laudes, etiamsi is iam suas absoluit: qui si recuset,
sic commouentur, ut periculum sit ne illi pugnos
in faciem ingerant. Adeò quòd publicum est, con-
temnitur, & quisque priuata querit. Si non pla-
cet in templis illud modulatæ musicæ genus, & or-
ganorum cantus, possunt citra pietatis iacturā o-
mittere

mitti: si placet, curandum est ut illa quoque musica sit digna templo Dei. Iam & illud non rectè fit in quibusdam Ecclesijs, ut ob musicorum aut organorum concentum omittantur aut decurtentur ea quæ sunt præcipua. Hora propè cõsumitur in prosa, ac decurtatur Symbolum fidei, & omittitur precatio Dominica. Nec minimum temporis absumunt illæ uocum caudæ, ad singulos uersus in longum productæ. Atqui præstabat cultum solennè, nullis superuacaneis uerti in tedium. Ad superstitionè uergunt tot peculiaria missarũ argumenta: missa de spinea corona, missa de tribus clauis, missa de præputio Christi, missa pro nauigantibus, pedestri aut equestri itinere peregrinãtibus, pro sterilibus, pro grauidis, pro parturientibus, pro febrili quartana aut tertiana laborantibus. Hæc & huius generis multa facilè possent uei tolerari, uel corrigi. Nec erat necesse ut missam tot seculis receptam, quasi rem pestilentem & impiam exigeremus. Iam quæ quidã tradiderunt de qualificatione, de merito principali & secundario, de opere operante & operato, poterant inter humanas opiniones seponi, donec super his quoque Synodus pronunciaret, aut suo quenque arbitrio relinqueret. Sacrificij atque immolationis uocabulum ueteres sacri doctores non horruerunt. Christus semel mortuus, non moritur iterum, fateor: sed unicũ

cũ

155573

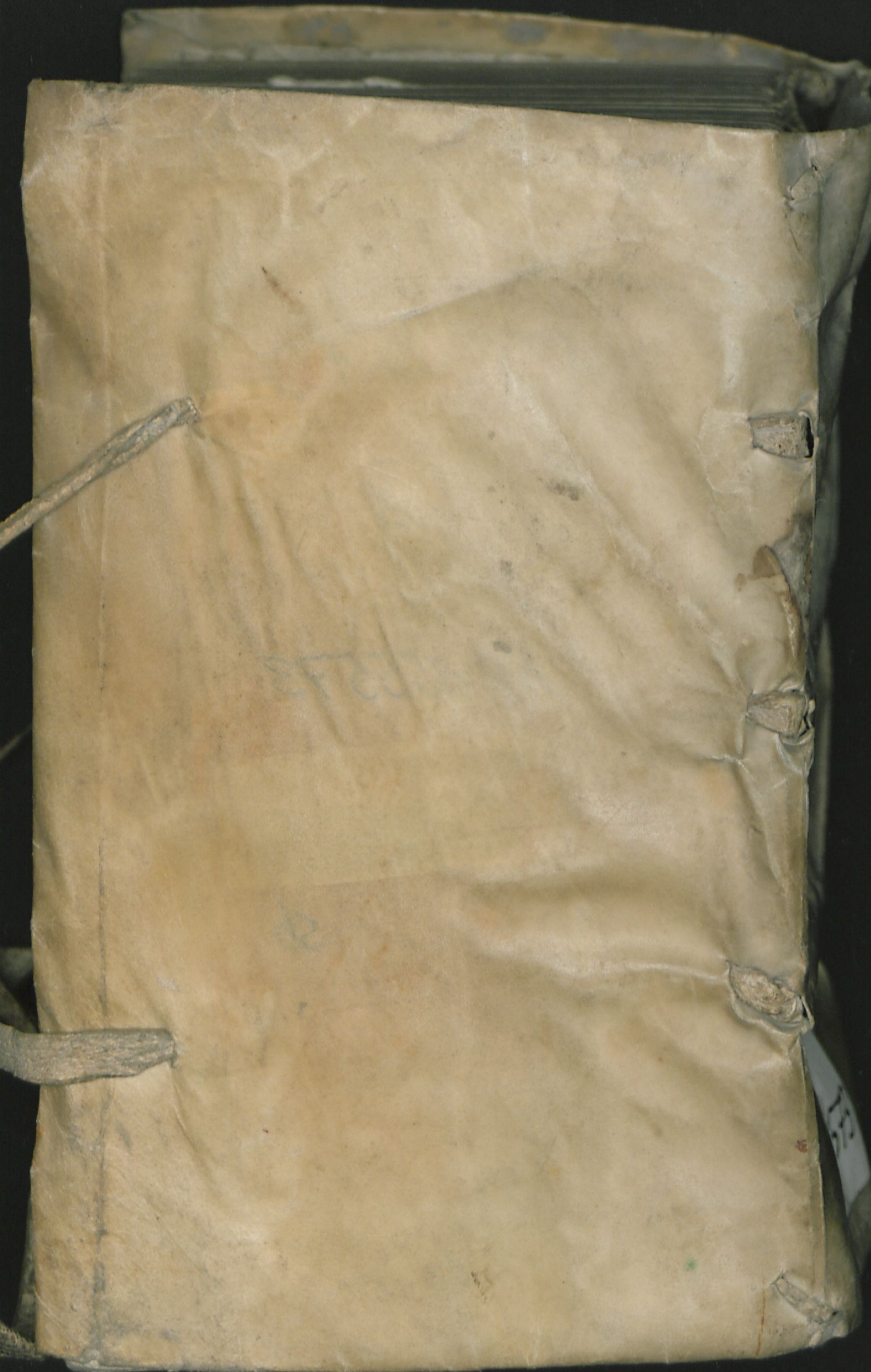
AB 155573

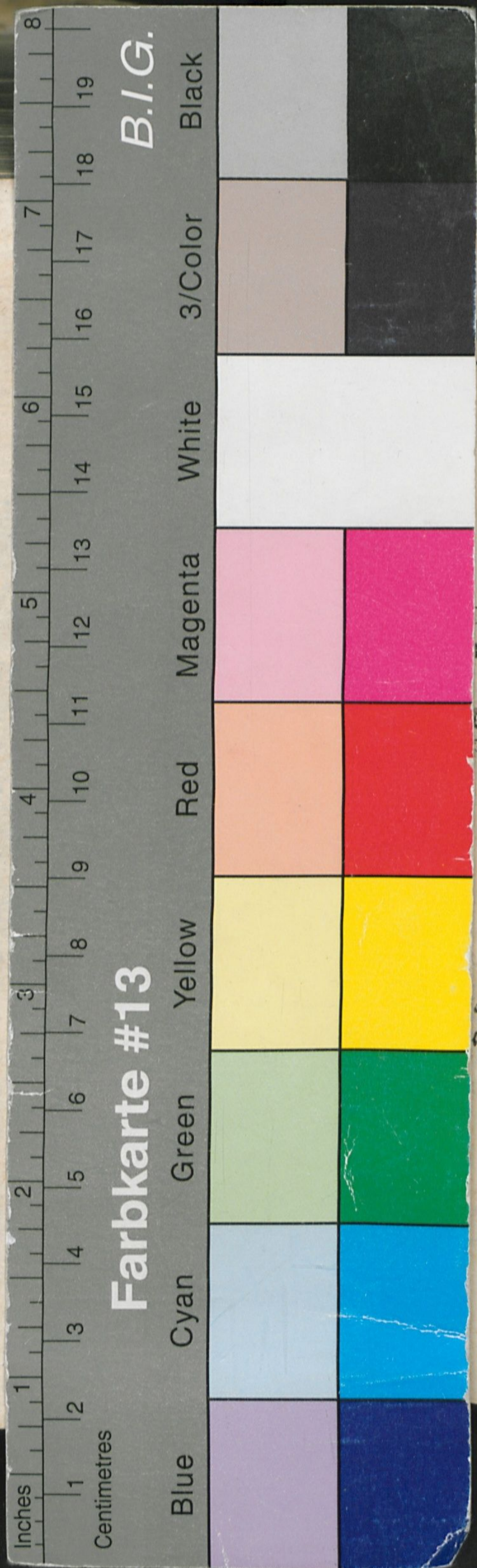
ULB Halle
001 958 747

3

56

DE
Amabili Eccle
siae Concor-
dia:

ES. ERASMI ROTTE-
DAMI, THEOLOGI ILLIVS
maximi, Libellus uerè aureus:
diuinæ uirgulæ instar, ad resti-
endam Ecclesiæ pacem hoc no-
stro nimis exulcerato seculo,
pijs omnibus ample-
ctendus.

HIER. 29.

*seruite pacem ciuitatis ad quam transmigrare
uos feci, & orate pro ea: quia in pace il-
lius, erit pax uobis.*

BASILEAE.

Ca 1560

M. J. J. J.

